

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

/// Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 7.

ÅREN

1886—1890.

GOTLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

I afseende på *länets indelning* är att omnämna, att den genom Kungl. Maj:ts nådiga bref den 14 december 1877 anbefalda regleringen af länsmansdistrikten numera blifvit genomförd, så att hvarterdera af länets två fögderier är indeladt i tre sådana distrikt, hvilka enligt bestämmelse uti kungl. brefvet den 14 juni 1888 benämnas, efter deras inbördes belägenhet inom fögderierna, norra, mellersta och södra distrikten. Dessa distrikt äro sålunda i

Norra fögderiet:

Norra länsmansdistriktet med socknarne Fårö, Rute, Bunge, Fleringe, Lärbro, Hellvi, Hangvar, Hall, Stenkyrka, Tingstäde, Othem och Boge;

Mellersta länsmansdistriktet med socknarne Visby norra landsförsamling, Vestkinde, Bro, Martebo, Lummelunda, Fole, Lokrume, Källunge, Vallstena, Hejnum, Bäl, Endre, Hejdeby, Barlingbo, Ekeby, Follingbo, Akebäck, Roma och Björke;

Södra länsmansdistriktet med socknarne Dalhem, Ganthem, Halla, Hörsne med Bara, Gothem, Norrlanda, Kräklingbo, Ala, Anga, Östergarn, Gammelgarn, Ardre, Vänge, Buttle, Guldrupe, Sjonhem och Viklau;

Södra fögderiet:

Norra länsmansdistriktet med socknarne Visby södra landsförsamling, Stenkuunla, Träkuunla, Vesterhejde, Eskelhem, Tofta, Vall, Hogrån, Atlingbo, Sanda, Vestergarn, Mästerby, Hejde, Väte, Klinte och Fröjel;

Mellersta länsmansdistriktet, med socknarne Levede, Gerum, Eksta, Sproge, Fardhem, Linde, Lojsta, Burs, Stänga, När, Lau, Alskog, Lye, Garde och Etelhem;

Södra länsmansdistriktet med socknarne Alfva, Hemse, Rone, Eke, Hablingbo, Silte, Hafdhem, Näs, Grötlingbo, Fide, Öja, Hamra, Vamlingbo och Sundre.

Genom Kungl. Maj:ts nådiga förordning den 16 juli 1886 har Gotland förklarats utgöra ett inskrifningsområde med två bataljonsområden, norra och södra, af hvilka norra bataljonsområdet är deladt i fyra kompaniområden, nemligen Visby, Roma, Tingstäde och Lärbro, och södra bataljonsområdet i likaledes fyra, nemligen Klinte, Garde, Hemse och Hafdhems kompaniområden.

Länet var sålunda vid periodens slut indeladt:

i judicielt afseende: i Visby stad med rådsturätt och magistrat, hvilken jemlikt af Kungl. Maj:t i nådigt bref den 7 april

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-21.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.....	1.
2. Invånare.....	3.
3. Näringar.....	5.
Tab. A. Gotlands ut- och införsel af spanmål och potatis åren 1886-1890.....	7.
Tab. B. Brukningsdelar, egoviddens användning samt antal kreatur i Gotlands län åren 1885 och 1890.....	8.
Tab. C. Ut- och införsel af kreatur och alster af husdjursskötsel samt mejerier åren 1886-1890.....	9.
Tab. D. Laga skiften i Gotlands län åren 1886-1890.....	11.
Tab. E. Mängden och värdet af fisket i Gotlands län åren 1887-1890	12.
Tab. F. Försäljningen af bränvin m. m. inom Gotlands län under försäljningsåren 1885-1890.....	14.
Tab. G. Bolagets för utskänkning och utminuterung af bränvin i Visby verksamhet försäljningsåren 1885-1890.....	14.
Tab. H. Uppböörden vid Visby tullkammare jemte underlydande tullplatser åren 1886-1890.....	15.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	16.
Tab. I. Trafiken å Gotlands jernväg åren 1886-1890.....	16.
Tab. K. Sammandrag öfver de vid de allmänna landthamnarne å Gotland influtna hamnafgifter för åren 1886-1890.....	17.
5. Kameralförhållanden.....	18.
6. Politi.....	19.
Tab. L. Gotlands läns lasarett och kurhus åren 1886-1890.....	20.
Tab. M. Gotlands kreatursförsäkringsbolags verksamhet åren 1886-1890.....	21.
Tabellbilagor	22-29.
Tab. 1. Folkmängden i Gotlands län åren 1886-1890.....	22.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Gotlands län åren 1886-1890...	23.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Gotlands län år 1890.....	24.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Gotlands län år 1890. [Inga tabelluppgifter finns].....	25.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Gotlands län år 1890.....	25.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar, i Gotlands län år 1890.....	25.
Tab. 7. Brandförsäkringsinrättningarnes verksamhet, i Gotlands län åren 1886-1890.....	26.
Tab. 8. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Gotlands län år 1890.....	26.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

/// **Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser.** Ny följd. 7.

ÅREN

1886—1890.

GOTLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

I afseende på *länets indelning* är att omnämna, att den genom Kungl. Maj:ts nådiga bref den 14 december 1877 anbefalda regleringen af länsmansdistrikten numera blifvit genomförd, så att hvartera af länets två fögderier är indeladt i tre sådana distrikt, hvilka enligt bestämmelse uti kungl. brefvet den 14 juni 1888 benämnas, efter deras inbördes belägenhet inom fögderierna, norra, mellersta och södra distrikten. Dessa distrikt äro sålunda i

Norra fögderiet:

Norra länsmansdistriktet med socknarne Fårö, Rute, Bunge, Fleringe, Lärbro, Hellvi, Hangvar, Hall, Stenkyrka, Tingstäde, Othem och Boge;

Mellersta länsmansdistriktet med socknarne Visby norra landsförsamling, Vestkinde, Bro, Martebo, Lummelunda, Fole, Lokrume, Källunge, Vallstena, Hejnum, Bäl, Endre, Hejdeby, Barlingbo, Ekeby, Follingbo, Akebäck, Roma och Björke;

Södra länsmansdistriktet med socknarne Dalhem, Ganthem, Halla, Hörsne med Bara, Gothem, Norrlanda, Kräklingbo, Ala, Anga, Östergarn, Gammelgarn, Ardre, Vänge, Buttle, Guldrupe, Sjonhem och Viklau;

Södra fögderiet:

Norra länsmansdistriktet med socknarne Visby södra landsförsamling, Stenkuunla, Träkuunla, Vesterhejde, Eskelhem, Tofta, Vall, Hogrån, Atlingbo, Sanda, Vestergarn, Mästerby, Hejde, Väte, Klinte och Fröjel;

Mellersta länsmansdistriktet, med socknarne Levede, Gerum, Eksta, Sproge, Fardhem, Linde, Lojsta, Burs, Stänga, När, Lau, Alskog, Lye, Garde och Etelhem;

Södra länsmansdistriktet med socknarne Alfva, Hemse, Rone, Eke, Hablingbo, Silte, Hafdhem, Näs, Grötlingbo, Fide, Öja, Hamra, Vamlingbo och Sundre.

Genom Kungl. Maj:ts nådiga förordning den 16 juli 1886 har Gotland förklarats utgöra ett inskrifningsområde med två bataljonsområden, norra och södra, af hvilka norra bataljonsområdet är deladt i fyra kompaniområden, nemligen Visby, Roma, Tingstäde och Lärbro, och södra bataljonsområdet i likaledes fyra, nemligen Klinte, Garde, Hemse och Hafdhems kompaniområden.

Länet var sålunda vid periodens slut indeladt:

i judicielt afseende: i Visby stad med rådsturätt och magistrat, hvilken jemlikt af Kungl. Maj:t i nådigt bref den 7 april

1881 faststald organisation, som nu mera vunnit tillämpning, utgöres af en borgmästare och två rådmän, båda literate; samt två domsagor, Gotlands norra härads domsaga med tingställe vid Alleqvia i Endre och Gotlands södra härads domsaga med tingställe vid Skog i Levede socken;

i administrativt afseende: i två fögderier med tre länsmansdistrikt i norra och tre sådana i södra fögderiet; utgörande länet derjemte ett tulldistrikt, fördeladt i nio bevakningsområden;

och utgjorde i kyrkligt afseende: ett stift med 3 kontrakt, 44 pastorat och 93 kyrkosocknar;

i afseende å försvarsväsendet: ett militärbefäl med 1 artilleribefäl, 2 bataljoner och 8 kompanier; samt 2 båtsmanskompanier;

i afseende på helsovården: 3 provinsialläkaredistrikt och 3 veterinärdistrikt;

i kommunalt afseende: 1 stadskommun och 93 landskommuner.

I fråga om sådana förändringar uti länets indelning, som kunna föränledas af *oregelbundenheter* i den administrativa, judiciela, ecklesiastika och kommunala *indelningen*, omförmäldes uti den sist afgifna femårsberättelsen några få mindre rättelser, hvilka på anmälan blifvit af Kungl. Maj:t beslutade. I öfverensstämmelse med den åsigt, som i frågan uttalats af den komité, hvilken haft sig uppdraget att afgifva betänkande i ärendet, och hvilken åsigt i afseende på sättet för ärendets behandling, i hvad det afsåg Gotlands län, delats af länsstyrelsen, skulle framställning om åtgärder för sådana oregelbundenheter afhjelpande göras, efter hand som genom afslutade laga skiften egoförhållandena slutligen ordnats inom de socknar, der oregelbundenheter befunnos. Sedan anmaldt blifvit, att laga skiften blifvit fastställda uti länets fyra sydligast belägna socknar, Sundre, Vamlingbo, Öja och Hamra, har länsstyrelsen den 18 februari 1890 gjort underdånig framställning om reglering af åtskilliga oregelbundenheter inom dessa socknar, afseende öfverflyttning från en till annan af åtskilliga hemmansdelar och särskilda lägenheter; men detta ärende har icke ännu vunnit slutlig handläggning.

Ofvanbemälda komité hade jemväl föreslagit, att, med utslutande i jordeboken af Visby socken, holmen Skälsö med fiskeriet Skälsö, förut upptagna i jordeboken inom den till norra häradet lydande delen af Visby socken, måtte öfverflyttas i kyrkligt hänseende och i jordeboken från Visby till Vestkinde socken och från Visby sockens norra kommun till Vestkinde kommun, samt att den öfriga delen af Visby socken, bestående af hemmanen Stora Hästnäs n:o 1 och Lilla Hästnäs n:o 1, hvardera om $1\frac{3}{8}$ mantal, Slottså kern, lydande till norra häradet, samt af kungsgården Visborg n:o 1 om $2\frac{3}{8}$ mantal och lägenheten Slottsbetningen, lydande till södra häradet, hvardera häradsdelen af socknen för närvarande utgörande en kommun för sig, måtte införlifvas såväl i kyrkligt och kummunalt, som i administrativt och judicielt hänseende med Visby stad; och har länsstyrelsen uti underdånigt utlåtande den 26 januari 1886 hemställt:

att lägenheten Skälsö måtte förklaras tillhöra Vestkinde socken och församling i norra häradet;

att lägenheten Slottså kern och den del af Slottsbetningen, som kronan har qvar, äfvensom den mot återstående delen af sistnämnda lägenhet kronan tillbytta lägenheten Nybergska

betningen måtte öfverföras till Visby stads kommun och församling;

att öfriga delen af Visby norra socken fortfarande må få utgöra en särskild kommun och församling inom norra häradet;

att den Visborgs kungsladugård tillhörande särskildt bebyggda lägenheten Humelunds torp i Visby södra socken måtte genom skattläggning eller annorledes skiljas från hufvudgården och öfverföras till Vesterhejde kommun och församling inom södra häradet;

att den delen af Visborgs kungsladugård, som är belägen inom Vestergarns socken, eller lägenheten Vestergarns holme om $1\frac{1}{32}$ mantal, måtte öfverflyttas till Vestergarns socken och församling i södra häradet; samt

att återstoden af Visby södra socken måtte i alla hänseenden införlifvas med Visby stad.

Detta ärende har ännu icke blifvit slutligen afgjort.

Sedan Konungens Befallningshafvande genom utslag den 15 april 1886 förordnat, att ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt helsovårdsstadgan för riket, i hvad den afser stad, skulle i tillämpliga delar blifva gällande inom visst område invid Hemse jernvägsstation, omfattande omkring 218 tunnland, har Kungl. Maj:t funnit godt dels enligt nådigt bref den 25 juni samma år gilla detta beslut i afseende på ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan och i sammanhang dermed framställda hufvudgrunder för beslutets bringande till verkställighet, dels enligt nådigt bref den 10 september 1886 gilla jemväl beslutet rörande tillämpning af helsovårdsstadgan jemte de föreslagna hufvudgrunderna i afseende på verkställigheten deraf; hvarefter Konungens Befallningshafvande dels den 22 oktober samma år förordnat ordförande i den municipalstyrelse, som skulle handhafva de gemensamma angelägenheterna för ifrågavarande, *Hemse handelsplats* benämnda område, i öfverensstämmelse med de af Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser, dels den 27 påföljande november utfärdat af handelsplatsens röstberättigade invånare antagna stadgar angående municipalförvaltningen för Hemse handelsplats. Full tillämpning af dessa föreskrifter har emellertid ännu icke kunnat vinnas, enär handelsplatsens område icke blifvit genom laga skifte skildt från Hemse sockens öfriga fastigheter, så att laglig grund vunnits för de af handelsplatsens gemensamma behof påkallade utskylders påförande.

Tvenne för kändedomen om länet och dess naturförhållanden särdeles viktiga arbeten utfördes åren 1887 och 1888, i det att förstnämnda är *stomkarta öfver länet* i skalan 1:20,000 upprättades af Ekonomiska Kartverket och år 1888 *fält- och höjdmätningar* verkställdes genom Generalstabens topografiska afdelning, hvarefter å dessa mätningar upprättad karta i skalan 1:100,000 öfver Gotland med kringliggande öar blifvit utgifven; och har derigenom erhållits en pålitlig och fullständig sådan karta, så mycket mera nödvändig, som något sjelfständigt kartverk öfver Gotland icke utkommit sedan år 1805, då uti det för sin tid utmärkta s. k. Hermelinska kartverket Gotlands karta utgifvits, författad af ingenjören C. P. Hällström.

Bland *tryckta skrifter*, utgifna åren 1886—1890 och innehållande meddelanden om länet och dess förhållanden, må här nämnas:

Hildebrand, H.: Uti Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antiquitetsakademiens månadsblad årgångarne 1887, 1889

- och 1890 åtskilliga, af illustrationer belysta afhandlingar i arkeologiska ämnen;
- Gustafsson, G. A.: I Svenska fornminnesföreningens tidskrift 1887: Gotländska bronsåldersfynd;
- Brate, E.: I nyssnämnda tidskrift 1888: En Gotländsk dopfunt i Åkirkeby på Bornholm;
- Läffler, L. Fr.: I förutnämnda månadsblad för år 1887: om nysberörda dopfunt;
- Nordin, Fr.: Uti ofvannämnda månadsblad årgångarne 1886 och 1888 samt i förut angifna tidskrift årgångarne 1885, 1888 och 1889, åtskilliga uppsatser i arkeologiska ämnen med afbildningar;
- Wood, Ch. W.: I tidskriften *The Argosy*, London 1886: Under Northern Skies, med afbildningar;
- Rosman, O.: I Visby högre allmänna läroverks årsredogörelse 1887: Genealogiska anteckningar om några Gotländska släkter;
- Jones, R.: Notes on some silurian ostracoda from Gotland;
- Lindström, G.: Table of stratigraphical distribution. Stockholm 1887;
- Munthe, H.: I Kungl. Vetenskapsakademiens förhandlingar 1887: Om postglaciala aflagringar med *Ancylus fluviatilis* på Gotland;
- Lindström, G.: I N. Jahrbuch für Mineralogie 1888: Ueber die Schichtenfolge des Silur auf Gotland, med karta — I Kungl. Vetenskapsakademiens handlingar 1890: The Ascaceratidæ and the Litnidæ of the upper silurian formation of Gotland, med afbildningar;
- Heales, A.: Churches of Gotland, London 1888, med afbildningar;
- Thomas, W. W., Jun.: I Harpers new monthly magazine, New-York, 1889: The ancient city of Visby, med afbildningar;
- Markman, H.: Karta öfver Visby med dess omgifningar samt kortfattad vägvisare, Stockholm 1889;
- Bergman, C. J.: Sällskapet D. B. V:s arbete under flydda 75 år. Tal på Sällskapets högtidsdag 1889. Visby 1889 — Gotland, korta geografiska minnesblad, tillägnade Gotlands ungdom. Visby 1890;
- Benzelstjerna von Engeström: Wyspa Gotland, Porznan 1889;
- Kinberg, A.: Gotländska släkter, genealogiska och biografiska anteckningar, Visby 1890. — Släkten Laurin 1574—1886. Stockholm 1886;
- Molér, W.: Bidrag till en Gotländsk bibliografi. Stockholm 1890;
- Dames, W.: Ueber die Schichtenfolge der Silurbildungen und ihre Beziehungen zu obersilurischen Geschieben Norddeutschlands, i Sitzungsberichte des K. Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, 1890;
- Carl Linnæi Gotländska resa år 1741, omtryckt Visby 1890, med karta och afbildningar;
- Handlingar rörande prestmötet i Visby 1889;
- Årsberättelser och redogörelser för 1886—1890: för Gotlands läns hushållningssällskap; för Gotlands läns landsting; för Visby högre allmänna läroverk; för Visby högre flickskola; för Gotlands läns folkhögskola och landtmannaskola; för Tekniska skolan i Visby; m. fl. allmänna inrättningar;
- Periodiska skrifter 1886—1890: Gotlands Tidning (upphörde 1888); Gotlands Allehanda; Gotland; Gotlänningen; Gotlands missionstidning; Tidskrift för kristlig tro och bildning; jemte åtskilliga mindre tidskrifter.

2. Invånare.

För länets *folkmenge* vid slutet af hvarje af ifrågavarande periods år redogöres uti bilagda **tabell 1**. Denna utvisar, att invånareantalet vid 1890 års slut utgjorde enligt presterskapets uppgifter 51,337 och enligt mantalslängderna 51,636. Då folkmenget i länet vid 1885 års utgång var enligt presterskapets uppgifter 52,570 och enligt mantalslängderna 52,528, har sålunda under nu ifrågavarande femårsperiod en minskning uppkommit, enligt förra uppgiften af 1,233 och enligt den senare af 892 personer.

Såsom uti förut angifna femårsberättelser omförmäls, hade alltsedan år 1856 till år 1880 folkmenget i länet ökat, om än i alltjemt aftagande antal, i det att denna ökning från perioden 1856—1860, då den utgjorde 8 procent, nedgick till 0.2 procent under perioden 1876—1880. Men från och med sistnämnda år har folkmenget år från år aftagit. Till belysande af förhållandet i sagda afseende för senast förflutna femårsperiod meddelas här följande uppgifter:

	Lefvande födde.	Döde.	Emigranter.	Immigranter.
År 1886.....	1,107	760	451	64
› 1887.....	1,055	822	698	23
› 1888.....	1,068	858	628	69
› 1889.....	1,030	733	358	87
› 1890.....	994	731	486	95

Då antalet födde varit större än antalet döde, beror minskningen på utflyttade personer. Särskildt är härvid att märka den jämförelsevis starka emigrationen; och då denna omfattar en mycket stor procent af personer i den kraftfullaste åldern, är det att antaga, att folkminskningen skall än vidare fortvara.

Någon mera spridd *farsot* har icke förekommit under perioden. Enligt meddelade uppgifter hafva under de olika åren i nedannämnda folksjukdomar aflidit:

År.	Mässling.	Skarlakansfeber.	Difteri.	Kikhoast.	Nervfeber.	Hjernerfeber.	Diarré och tarmkarar.	Barnsängsfeber.
1886	—	3	—	—	7	—	9	—
1887	—	28	1	—	9	—	9	3
1888	3	41	11	—	8	—	6	2
1889	1	—	3	5	8	—	8	1
1890	—	2	1	—	9	1	8	2

Rörande befintliga *andliga rörelser* bland befolkningen i länet meddelades uti den af stiftets biskop angifna embetsberättelsen vid det i Visby år 1889 hållna prestmötet bland

annat, att den okyrkliga rörelsen på många ställen syntes vara stadd i tillväxt, om än vid sidan deraf tecken till en begynnande återgång icke saknades; att antalet af metodister, som lagligen utgått ur statskyrkan, uppgifvits till 284 och metodistiskt sinnade, om än delvis till svenska kyrkan alltfört i vänligt förhållande stående, till omkring 200, hvarvid dock anmärktes, att vid den för kort tid sedan hållna metodist-episkopalkyrkans i Sverige fjortonde årskonferens metodisternas antal på Gotland i den presiderande äldstes afgifna rapport uppgafs vara omkring 1,000; att den från metodismen utgångna s. k. frälsningsarmén jemväl vunnit insteg på Gotland, der den i Visby tagit sitt hufvudquarter; att baptismen, som fortfarande, särdeles i södra och östra delarna af ön, hade många anhängare, omfattades af två strängt åtskilda partier, af hvilka det ena, helgeaner eller helgenister kalladt, utgjordes af dem, som sade sig icke hafva någon synd, och det andra utgjordes af de s. k. gamla baptisterna; varande derjemte meddeladt, att blott 15 baptister inom hela stiftet lagenligt anmält sig till utträde ur fosterlandets kyrka, men de öfrige baptisterna vore till antalet snarare öfverstigande än understigande 1,000, i hvilket antal likväl inginge uppgifna, icke af någon svenska kyrkans prest döpta, äldre och barn, 490 samt af konfessionela skäl okonfirmerade 118 personer; att jemväl mormonismen och utilismen uppträdt i Visby, af hvilken förstnämnda sekt ett tjugotal anhängare skulle finnas å ön; samt att den s. k. frikyrkliga rigtningen eller Waldenströmianismen fortfarande förefunnes med anhängare å flera ställen i stiftet.

Borgerliga äktenskap hafva under ifrågavarande period blifvit ingångna inför magistraten i Visby till antal af 1, inför kronofogden i länets norra fögderi 7 och inför kronofogden i södra fögderiet 24, eller tillsammans 32.

Om befolkningens *sedlighet* och laglydnad är icke någonting särskildt att omnäma. Då i dessa afseenden missbruket af rusdrycker med skäl anses utöfva anseeligt inflytande, bör dock här nämnas, att bruket, och dermed jemväl missbruket af sådana drycker synes fortfarande vara i aftagande. Uti förra femårsberättelsen angafs, enligt verkställd beräkning, förbrukningen af rusdrycker, d. v. s. egentliga spritvaror, utgöra (beräknadt hvad bränvin angår till 50 procents alkoholhalt) vid pass 7 liter årligen för hvarje person af hela befolkningen, hvaremot enligt den beräkning, som förekommer längre fram i denna berättelse, denna förbrukning under perioden 1886—1890 kan antagas hafva utgjort ej fullt 6 liter på person.

Något dödsstraff har icke under femårsperioden här förekommit; och *grofve brott* mot person eller egendom äro sällsynta.

Antalet till fängelset i Visby *inkomna fångar* har utgjort:

	Ransaknings- och straffångar.	Bötes- fångar.	Lösdrifvare och transport- fångar.	Summa.
År 1886.....	18	61	3	82
» 1887.....	17	49	19	85
» 1888.....	16	44	15	75
» 1889.....	18	63	11	92
» 1890.....	21	71	8	100
Summa	90	288	56	434

För *belysande* af den *ekonomiska ställningen* lemnas här följande uppgifter:

Hos länsstyrelsen hafva i lagsökningssmål följande antal personer ålagts betalningsskyldighet med nedannämnda belopp och hafva följande antal utmätningsauktioner verkstälts:

	Betalnings- skyldige.	Belopp, i kr.	Utmättnings- auktioner.	Köpeskilling, i kr.
År 1886.....	524	163,652	15	191,250
» 1887.....	427	120,530	32	177,341
» 1888.....	459	193,323	33	159,187
» 1889.....	228	91,729	17	127,500
» 1890.....	149	62,043	10	90,420

Af utmätningsmän å landsbygden förrättades sådana auktioner till följande antal:

	Utmättnings- auktioner.	Köpeskilling, i kr.
År 1886.....	10	36,260
» 1887.....	17	76,870
» 1888.....	15	62,485
» 1889.....	3	5,491
» 1890.....	4	24,575

Af öfverexekutorsembetet i Visby stad hafva följande antal personer ålagts betalningsskyldighet med nedanstående belopp och hafva följande antal utmätningsauktioner förrättats:

	Betalnings- skyldige.	Belopp, i kr.	Utmättnings- auktioner.	Köpeskilling, i kr.
År 1886.....	30	24,707	9	98,150
» 1887.....	39	46,855	14	89,800
» 1888.....	73	68,614	15	125,100
» 1889.....	22	28,346	5	56,000
» 1890.....	12	2,098	2	30,900

Hos rådsturätten i Visby hafva under ifrågavarande tid handlagts tillsammans 37 konkurser och till häradsrätterna inkommit sammanlagt 129 konkurs- och urarfvamål.

Intecknad gäld i länet, enligt Chefens för Kungl. Justitiedepartementet berättelser:

Vid slutet af	Intecknad belopp. Kr.	Taxeringsvärde. Kr.	%	Ökning (+) eller minskning (—) i jämförelse med föregående år.
År 1886.....	15,875,000	42,972,300	36.9	— 1 %
» 1887.....	15,377,000	41,295,300	37.0	+ 0.1 »
» 1888.....	14,756,000	41,609,400	35.4	— 1.6 »
» 1889.....	14,635,000	41,751,000	35.5	+ 0.1 »
» 1890.....	14,736,000	41,472,200	35.5	0 »

Uti den senast afgifna femårsberättelsen öfvermåldes, att den ekonomiska ställningen i allmänhet varit tryckt, beroende hufvudsakligen derpå att, då jordbruket vore ortens hufvudnäring och afkastningen af denna näring utöfvade det väsentligaste inflytandet på ortens ekonomi, denna afkastning, vid det förhållande att under tre år af de fem, som berättelsen omfattade, skörden varit knappt medelmåttig eller mycket under medelmåttan och spanmålsprisen ständigt fallande, icke lemnat någon större behållning. Under femårsperioden 1886—1890 var i början förhållandet enahanda, men efter hand inträdde häruti en förändring till det bättre, hvilket i sin mån visas af ofvan intagna uppgifter om lagsökningar och tvångsförsäljningar af fastigheter; och orsaken dertill är otvifvelaktigt att finna deruti, att skörden under fyra af dessa år varit tillfredsställande och endast ett år svag samt att spanmålsprisen efter hand stigit och sålunda till-

fört orten ökad penningeinkomst. Den ekonomiska ställningen i allmänhet i länet kan därför med skäl sägas hafva vid periodens slut varit väsentligen förbättrad.

Rörande folklynne, bostäder, arbetsfärdighet, klädedrägt, folklek ar och sysselsättning i allmänhet har någon förändring under perioden icke inträffat, värd att nämna, om icke det, att de här från gammalt brukliga *folklekarne* tilldragit sig större uppmärksamhet och deras öfvande blifvit mera allmän och liflig genom de täflingar deruti, hvilka under de senare åren anstälts och tilldragit sig uppmärksamhet äfven utom orten.

Vid 1885 års utgång funnos i länet 24 *skyttegillen* med reglementen fastställda af länsstyrelsen. Under första delen af nu ifrågakarande femårsperiod var hågen för sådana gillens verksamhet mycket liflig; men förhållandet dermed ändrades efter hand, beroende utan tvifvel derå, att de till en början rikliga

bidragen af statsmedel till gillena sedermera betydligt minskades, så att deltagandet uti gillena mer och mer aftog. Till belysning af förhållandet meddelas följande tablå öfver statsanslaget till skarp ammunition, instruktörs aflöning och målskjutningspremier m. m. för de frivilliga skytteföreningarne i länet:

	Antal skyttegillen.	Anslag i kronor.	
		Till gillena.	För läns-täflingen.
År 1886	30	7,389	2,863
> 1887	27	6,066	2,422
> 1888	19	487	687
> 1889	16	211	311
> 1890	14	158	233

3. Näringar.

Jordbruk och deraf beroende boskapsskötsel utgöra fortfarande länets hufvudnäringar. Under nu förflutna femårsperiod har *jordbruket* otvifvelaktigt gått framåt, om än framstegen deruti varit långsamt framträdande. Då hågen mer och mer väckes för jordens bättre afdikning och de här allmänna myrarnes torrläggning och odling, för förbättring af den odlade spannmålsens beskaffenhet, för tilltagande odling af rotfrukter och användande af artificiella gödningsämnen samt för ladugårdens bättre vård och skötsel, måste detta anses såsom tecken till åkerbrukets lyftning; och i alla dessa afseenden hafva anmärkningsvärda sträfvanden ådagalagts. Dertill kommer, att det hinder för ett förmånligt brukande af jorden, som förefinnes uti egornas spridda och sönderstyckade läge, efter hand afhjelpes genom skiftesväsendets fortgång; och under perioden hafva laga skiften blifvit afslutade å 130 mantal, så att de hemman, som vid periodens slut återstodo att skifta, utgjorde en tredjedel af länets hela mantal.

Under de särskilda åren af ifrågakarande period var förhållandet i afseende på *skörden* följande:

År 1886. Oaktadt ovanligt stark nederbörd hösten 1885 verkställdes såningen i vanlig tid, och brodden utvecklades genom blid väderlek i början af vintern. Vårbruket företogs delvis tidigt, och gynsamma väderleksförhållanden derefter, särdeles under sommaren, befordrade en rik växtlighet. Äfven för bergningen voro förhållandena mycket gynsamma.

Länsstyrelsens omdöme om skörden var, att densamma, med afseende å den ganska tillfredsställande afkastningen af kornet och den utmärkta beskaffenheten af grödan i allmänhet, borde anses såsom medelmåttig, med likaledes medelmåttig foderskörd.

Enligt Kungl. Statistiska Centralbyråns beräkning hade skörden utfallit sålunda:

	Skörd i korntal.		Vigt af 1 kub.-fot i skålp.		Skörd i kubikfot 1886.
	1886.	Medeltal 1876—1885.	1886.	Medeltal 1876—1885.	
Hösthvete	7 03	6 49	49 1	47 4	306,000
Höstråg	6 29	6 64	44 8	43 6	991,500
Korn	7 49	6 40	43 9	40 9	1,058,600
Hafre	7 28	6 48	28 7	26 5	254,600
Blandsäd	7 29	6 38	33 3	32 4	41,500
Ärter	4 00	5 60	52 0	50 2	20,800
Potatis	4 99	6 20	—	—	970,500

Potatisens beskaffenhet var god; höskörden från odlad jord nästan medelmåttig, från naturlig äng fullt medelmåttig; afkastningen af höstsädeshalm fullt medelmåttig, af vårsädeshalm god.

Kornflugan, som år 1883 förderfvade det mesta af Gotlands kornskörd, men de närmast följande åren blott i ringa mån orsakade skada, uppträdde åter 1886, ehuru årets ovanligt ymniga och välutbildade kornskörd gjorde hennes härjningar mindre påaktade.

År 1887. Såväl såning som tillväxt af höstsåden försiggingo under gynsamma förhållanden; och efter en mild vinter och tidig vår verkställdes vårbruket förmånligt, hvarefter tjenlig väderlek utvecklade grödan på gynsamt sätt. Äfven bergningen försiggick lyckligt.

Enligt länsstyrelsens omdöme var årets skörd god. Kungl. Statistiska Centralbyråns beräkning af skörden var följande:

	Skörd i korntal.		Vigt af 1 kub.-fot i skålp.		Skörd i kubikfot 1887.
	1887.	Medeltal 1877—1886.	1887.	Medeltal 1877—1886.	
Hösthvete	9 66	6 59	48 2	47 5	342,000
Höstråg	7 88	6 52	44 8	43 6	945,000
Korn	8 36	6 78	42 6	41 3	896,000
Hafre	8 15	6 83	28 8	26 7	223,300
Blandsäd	7 84	6 72	32 7	32 5	101,600
Ärter	6 54	5 73	49 5	50 7	32,200
Vicker	6 45	5 74	47 0	47 4	1,000
Potatis	6 01	6 17	—	—	1,142,200

Potatisens beskaffenhet var god; höafkastningen från odlad jord medelmåttig, från naturlig äng öfver medelmåttan; halm-afkastningen god.

År 1888. Höstsåden utsåddes och utvecklades någorlunda, men en sen vår och derefter inträffad kall väderlek försenade utvecklingen såväl af denna som af vårsåden, hvarjemte ostadigt väder försvarade bergningen.

Länsstyrelsen ansåg årets skörd hafva varit medelmåttig. Kungl. Statistiska Centralbyråns beräkning af skörden visade:

	Skörd i korntal.		Vigt af 1 kub.-fot i skålp.		Skörd i kubikfot 1888.
	1888.	Medeltal 1878—1887.	1888.	Medeltal 1878—1887.	
Hösthvete.....	7.54	6.78	47.8	47.7	298,400
Höstråg.....	7.12	6.63	44.1	43.8	858,600
Korn.....	7.36	6.77	42.2	41.6	799,300
Hafre.....	7.95	6.81	28.0	27.0	212,000
Blandsäd.....	7.15	6.70	35.0	32.8	109,900
Ärter.....	5.78	5.58	52.0	50.2	26,200
Vicker.....	9.00	5.74	—	47.8	1,400
Potatis.....	6.01	5.90	—	—	1,348,700

Potatisen delvis angripen af röta; skörden af hö från odlad jord nära medelmåttig och från naturlig äng medelmåttig; halm-afkastningen af höstsäd öfver medelmåttan, af vårsäd nära god.

År 1889. Sedan såningen hösten 1888 verkstälts senare än vanligt, företedde brodden ett temligen ojemnt utseende, och efter en vinter med omväxlande väderlek inträffade våren sent, så att vårbruket derigenom fördröjdes. Väderleken under sommaren var ej heller fullt tjenlig för grödans jemna utveckling; men bergningsvädret blef i allmänhet gynnsamt.

Enligt länsstyrelsens omdöme hade årets skörd utfallit under medelmåttan. Kungl. Statistiska Centralbyrån beräknade skörden på sätt som följer:

	Skörd i korntal.		Vigt af 1 hl. i kg.		Skörd i hl. 1889.
	1889.	Medeltal 1879—1888.	1889.	Medeltal 1879—1888.	
Hösthvete.....	4.05	6.77	77.4	77.5	43,600
Vårhvete.....	8.00	6.63	76.0	73.6	100
Höstråg.....	6.16	6.65	72.8	71.1	194,500
Korn.....	5.19	6.62	67.7	67.4	153,600
Hafre.....	5.83	6.69	44.9	43.9	40,900
Blandsäd.....	5.68	6.54	52.8	53.4	22,700
Ärter.....	5.21	5.37	83.8	82.4	6,200
Bönor.....	6.25	7.48	79.8	81.2	—
Vicker.....	4.41	6.01	88.0	76.8	200
Potatis.....	6.81	6.01	—	—	384,100

Potatisen var till betydande del angripen af torröta; höskörden från odlad jord under medelmåttan, från naturlig äng medelmåttig; halm-afkastningen under medelmåttan.

År 1890. Höstsäden, nedlagd i vanlig tid, utvecklade sig lofvande och visade efter en öfvervägande blid och snöfattig vinter ett godt utseende samt tillväxte derefter ganska gynnsamt, ehuru hvetet besvärades af rost. Vårsäden, hvars såning försvårades af växlande väderlek, utvecklade sig temligen ojemnt.

Skörden blef, enligt länsstyrelsens bedömande, medelmåttig. Kungl. Statistiska Centralbyråns sammandrag utvisade följande:

	Skörd i korntal.		Vigt af 1 hl. i kg.		Skörd i hl. 1890.
	1890.	Medeltal 1880—1889.	1890.	Medeltal 1880—1889.	
Hösthvete.....	5.91	6.65	78.7	77.9	63,900
Vårhvete.....	5.00	7.25	60.0	74.2	—

	Skörd i korntal.		Vigt af 1 hl. i kg.		Skörd i hl. 1890.
	1890.	Medeltal 1880—1889.	1890.	Medeltal 1880—1889.	
Höstråg.....	7.71	6.64	74.2	71.7	243,500
Korn.....	6.02	6.59	69.9	67.8	178,100
Hafre.....	5.36	6.69	46.2	44.4	37,600
Blandsäd.....	5.99	6.50	52.5	53.6	24,000
Ärter.....	5.39	5.29	80.0	82.7	6,400
Bönor.....	6.25	7.51	66.0	80.5	—
Vicker.....	5.24	5.78	70.0	82.1	200
Potatis.....	3.59	6.26	—	—	204,700

Potatisen var i stor myckenhet angripen af röta; skörden af hö från odlad jord nära god, från naturlig äng god; afkastningen af höstsädeshalm nära god, af vårsädeshalm öfver medelmåttan.

Skördeuppgifterna visa att hvete, råg och korn fortfarande utgöra de mest odlade sädesslagen, hvarjemte af den uppgift om ut- och införsel, som längre fram meddelas, synes, att korn är det sädeslag, som mest afsättes från orten. Några nya kulturväxter hafva icke under perioden införts, hvaremot odlingen af 2:ne förut här icke okända sådana kan sägas hafva under de senare åren tilltagit, nemligen af raps, som med stor fördel användes å de torrlagda myrarna, och af betor, såväl foderbetor som jemväl försöksvis sockerbetor.

Den uti förra femårsberättelsen omnämnda foderväxtodlingen på fleråriga vallar synes icke hafva tilldragit sig någon allmän- nare uppmärksamhet.

För främjande af kornodlingen och åstadkommande af ett för den större marknaden mera begärligt korn, särskildt för bryggerierna, hafva åtgärder vidtagits, hvarigenom jordbrukarnes uppmärksamhet rigtats på fördelen af att frambringa en god och säljbar vara af detta sädeslag. Sålunda har genom hus- hållningssällskapets försorg orten deltagit uti åtskilliga korn- utställningar; och dervid vunnen erfarenhet har i hög grad väckt uppmärksamheten på den stora betydelsen af kornodlingen för Gotlands jordbruk. Vid malkornutställningen i Örebro den 27 januari 1887 förefunnos 34 kornprof från Gotland; men till följd af bristande renhet och andra orsaker tillvunno sig dessa icke större uppmärksamhet, än att fem af dem upptogos såsom hörande till tredje klass, godt malkorn. De uti Örebro utställda profven anmälades sedermera till utställning vid den allmänna nordiska frökongressen och fröutställningen i Trondhjem den 4—10 juli 1887, hvarvid af 3:e ordningens premier Konungens bronsmedalj till- erkändes tre utställare från Gotland, jemte det två erhöilo hedersomnämmande. Jemväl inom länet anställdes år 1887 korn- utställningar, der flere pris utdelades. År 1888 hafva kornprof deltagit i utställningarna i Örebro, Köpenhamn och Malmö och vid hvar och en af dem vunnit pris. Åren 1889 och 1890 har gotlandskornet täffat dels vid utställningar i orten, dels i Stock- holm, å hvilken senare utställning flere prof tilldrogo sig upp- märksamhet och vunno pris. Såväl det lifliga deltagandet uti dessa utställningar som de noggranna undersökningarna af de utställda profven och derå grundade omdömen om varans beskaf- fenhafva öfvat en betydande inverkan på sträfvet att åstadkomma ett, så vidt möjligt, felfritt och godt korn, och sär- skildt malkorn, till vinnande af hvilket mål ock genom hus- hållningssällskapets bemedling anskaffats rent och ensartadt ut-

säde; och de under periodens sista år vidtagna förberedande åtgärderna för anläggande af en maltfabrik i Visby lofva att i sin mån fördelaktigt inverka på kornodlingens höjande.

Hvad *betodlingen* beträffar har hushållningssällskapet sökt verka för åstadkommande af en allmännare sådan, hvarvid till en början ifrats för odling af foderbetor såsom en förberedelse för frambringande af sockerbetor i sådan mängd, att anläggning af sockerbruk i länet kan åstadkommas, hvartill den såväl af förut gjorda undersökningar kända, som af noggranna år 1890 verkställda analyser intygade höga sockerhalten uti betor, vuxna både å fastmark och å torrlagd myrjord å Gotland kraftigt manar.

Den i vårt land under senare tiden framträdande lifliga verksamheten för en rationel *odling af mossar och myrar* har här i länet tillvunnit sig mycken uppmärksamhet, och noggranna, efter vetenskapliga grunder ordnade odlingsförsök hafva anställts, jemte det brukandet af de torrlagda myrarne med tilltagande ifver bedrifvits, med tillgodogörande af den såväl här som å rikets fastland vunna erfarenheten. Hvad som särskildt framdrifvit jordbruket å myrjord har varit den i senare tider allmännare spridda erfarenheten om vissa gödningsämnen förvånande verkan till frambringande af rika skördar å sådan jord; och såsom bevis på den utsträckning, begagnandet af konstgjorda gödningsämnen i länet tagit, kan här nämnas, att införseln af sådana gödningsämnen, som år 1886 utgjorde 401,987 kg, år 1890 stigit till 1,852,452 kg, hvaraf en stor del säkerligen kommit myrmarken till godo.

Afdikning af myrar och vattensjuka marker har under perioden fortfarande och med tilltagande ifver bedrifvits. Sålunda hafva följande *med statsbidrag* och lån understödda sådana arbeten under perioden avslutats och godkända:

	Yttnehåll.	Beräknad kostnad.	Statslån.	Statsbidrag.
	Hektar.	Kr.	Kr.	Kr.
År 1886 Åklösa myr i Stånga socken	199.69	8,300	3,000	800
Akebäcks myr i Akebäcks m. fl. socknar	74.05	—	6,000	1,700
1890 Kuts myr i Burs socken	165.05	5,000	5,000	—
Norrgårda m. fl. myrar i Sproge socken	362.54	9,600	9,600	—
Hästnäs myr i Visby norra landsförsamling	354.00	10,300	10,300	—
Hongänna myr i Öja m. fl. socknar	1,184.79	37,450	37,450	—

Från *odlingsfonden* äro dessutom under perioden beviljade lån till följande ännu icke avslutade och afsynade utdikningsarbeten:

	Yttnehåll.	Beräknad kostnad.	Lån.
	Hektar.	Kr.	Kr.
År 1887 Sankmarker i Källunge m. fl. socknar	318.73	12,000	12,000
1888 Siphage och Bundhage myrar i Hejnum m. fl. socknar	62.65	2,800	2,500
1889 Sankmark vid Stenstugu i Vesterhejde socken	79.07	1,400	1,400
Norrvange myr i Lärbro s:n	59.04	4,800	4,800
1890 Martebomyr i Martebo m. fl. socknar	3,637.87	100,000	100,000

Häri äro ej inberäknade 2 företag, för hvilka beviljade lån afsagts.

Till upplysning, huruvida de under perioden erhållna skördarne lemnat öfverskott utöfver ortens behof, meddelas i *tabell A* enligt meddelanden från tullkammaren i Visby uppgjord redogörelse för Gotlands *ut- och införsel af spanmål och potatis* under periodens olika år.

Enligt Kungl. Statistiska Centralbyråns i det föregående anförda beräkning har skörden utgjort (utan afdrag för utsädesbehof m. m.):

	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre och blandsäd.	Ärter.	Potatis.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.
År 1886	6,385,455	18,878,160	19,750,830	3,692,811	459,680	253,980
1887	7,005,870	17,992,800	16,222,080	4,145,178	677,408	298,913
1888	6,061,996	16,092,311	14,335,446	4,157,563	579,020	352,955
1889	3,382,240	14,159,600	10,398,720	3,023,620	519,560	384,100
1890	5,028,930	18,067,700	12,449,190	2,997,120	512,000	204,700

Om dertill lägges införseln samt från summan afdrages utförseln, utgör *förbrukningen inom länet*, utan afdrag för hvad som åtgått till utsäde:

	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre och blandsäd.	Ärter.	Potatis.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.
År 1886	6,050,086	17,758,261	11,509,586	3,701,321	462,417	252,784
1887	5,764,708	16,893,504	7,866,873	4,154,154	678,584	298,322
1888	4,989,761	14,357,252	5,299,758	4,227,582	579,647	348,781
1889	3,208,790	12,834,232	5,917,321	3,287,581	521,968	381,863
1890	4,692,142	14,905,670	5,841,740	3,239,012	513,890	214,041

Tab. A. Gotlands ut- och införsel af spanmål och potatis åren 1886—1890.

År.	Hvete.		Råg.		Korn och malt.		Hafre.		Ärter.		Gryn och mjöl.		Potatis.		Majs.		Raps.	
	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1886	335,369	—	1,120,495	596	8,252,826	11,582	405	8,915	—	2,737	14,967	261,399	1,865	—	—	56,729	12,327	—
1887	1,251,234	10,072	1,105,817	6,521	8,364,401	9,194	—	8,976	1,176	1,176	50,837	279,420	591	—	—	—	17,664	—
1888	1,072,235	—	1,772,235	37,176	9,035,901	213	1,615	71,634	—	627	408,151	160,917	4,339	9,900	—	—	22,727	—
1889	173,450	—	1,326,400	1,032	4,481,399	—	—	263,961	—	2,408	84,645	371,177	2,244	408	—	297,510	14,500	—
1890	336,800	12	3,205,630	43,600	6,609,410	1,960	—	241,892	—	1,890	29,184	554,025	1,754	665,716	—	395,406	15,850	—

1) Hafre och vicker. 2) Ärter och bönor. 3) 669 hektoliter.

Härvid är likväl att märka, att dessutom förbrukats de kvantiteter gryn och mjöl, med hvilka införseln öfverstigit utförseln, nemligen: 246,432 kg. år 1886, 228,583 kg. år 1887, 286,532 kg. år 1889 samt 524,841 kg. år 1890, hvaremot år 1888 utförseln af gryn och mjöl öfverstigit införseln med 247,234 kg.

Enligt tillgängliga upplysningar hafva *upphandlingsprisen* å nedan nämnde spanmålslag och å potatis i Visby höstetiden varit i medeltal för kubikfot:

	Hvete.	Råg.	Korn.	Häfre.	Potatis.
År 1886, kr.	2.45	1.58	1.98	0.95	0.63
» 1887 »	2.06	1.27	1.58	0.90	0.63
» 1888 »	3.10	1.75	2.02	0.95	0.63
» 1889 »	3.02	1.90	1.98	1.10	0.63
» 1890 »	3.02	2.22	1.93	1.19	0.75

Å andra upphandlingsställen å ön hafva prisen vanligen hållit sig något lägre.

Till belysning af de *förändringar*, som under femårsperioden inträffat i afseende på de förhållanden, för hvilka redogöres uti de genom länets hushållningssällskap aflemnade uppgifterna till rikets officiella statistik *rörande jordbruk och boskapskötsel*, intagas här i *tabell B* dessa uppgifter för åren 1885 och 1890.

För *trädgårdsskötselns* förkofran har länets hushållningssällskap under perioden verkat genom anslagna arvoden af 125 kr. åt vardera af 2 trädgårdsmästare, med skyldighet för dem att tillhandagå enskilde reqvirenter emot ersättning af en krona för förrättningsdag jemte fri kost, husrum och skjuts. Sådant biträde har anlitats år 1886 under 160 $\frac{1}{2}$ dagar, år 1887 under 167 $\frac{1}{2}$, år 1888 under 144, år 1889 under 178 och år 1890 under 123 dagar. År 1890 var af hushållningssällskapet anordnad utställning af trädgårdsalster och rotfrukter, utmärkt genom mängden af utsökta frukter och andra trädgårdsalster samt vackra socker- och foderbetor jemte andra rotfrukter; och utdelades dervid flere pris i medaljer och penningar. I Visby stad underhålles fortfarande Sällskapet D. B. V:s trädgårdsanläggning, och finnas dessutom flere trädgårdar, afsedda för försäljning af frukt och andra trädgårdsalster, hvarjemte under senaste åren der anlagts en större trädskola för frukt- och andra träd samt buskar. Äfven på länets landsbygd finnas fortfarande ett par större och väl skötta trädgårdsanläggningar, hvarifrån ädlare träd och buskar spridas; och synes hägen för trädgårdsskötsel fortfarande vara ganska liflig. Under perioden

har afkastningen af fruktträdgården varit: år 1886 klen; 1887 öfver medelmåttan; 1888 ringa; 1889 under medelmåttan och 1890 riklig; och har utförseln af sådan frukt utgjort: 5,097 kg. år 1886; 12,693 kg. år 1887; 50 kg. år 1888; 8,123 kg. år 1889 och 32,553 kg. år 1890.

De åtgärder, hvilka under perioden vidtagits för befrämjande af *boskapskötseln*, hafva förnämligast afsett nötboskapen, och särskildt koladugården. Redan länge hafva såväl länets hushållningssällskaps som framstående landbrukares härstädes sträfvanden gått ut på att höja ladugårdsskötseln och mejerihandteringen; men verkningarna af dessa sträfvanden framtråda alltför långsamt. Orsaken dertill, likasom till jordbrukets i allmänhet långsamma framåtskridande, torde vara flerehanda, såsom det ringa antalet större jordegendomar och jordens styckning i mycket små brukningsdelar, hvilkas innehafvare i allmänhet sakna tillräckliga teoretiska insigter och praktisk skicklighet för idkande af ett mera intensivt jordbruk; hvartill komma de stora och i många fall högst betungande kostnader, som laga skiften och afdikningsarbeten medföra. Emellertid fortgår arbetet för jordbrukets och ladugårdsskötselns utveckling; och, hvad särskildt den senare beträffar, synes detta arbete under den sista femårsperioden icke hafva varit förgäfvets. Såväl prisbelönande af nötkreatur vid anordnade utställningar och införskaffande af afvelsdjur af berömda raser som befrämjande af mejerianläggningar hafva under föregående tider egt rum till höjande af ladugårdsskötseln härstädes. Under den sista perioden hafva sträfvandena gått i samma riktning, dock med undantag deraf att införskaffande af främmande kreatur icke egt rum; men vid utförandet hafva väsentligen olika metoder användts; och de erhållna resultaten synas utvisa, att detta tillvägagående varit lyckligt funnet. Sålunda har i afseende på prisbelönande af nötkreatur det s. k. skaraborgssystemet antagits till efterföljd från år 1888, med den af förhållandena här betingade modifikation, att den på Gotland befintliga landtrassen ansetts böra i främsta rummet afses att genom premiering utvecklas till en ren och god boskapsstam, passande för våra klimatiska och jordbruksförhållanden, hvarföre ock premieringen skulle i första rummet afse dessa djur; och från 1889 afser premieringen ensamt sådana djur. Af sakkunnige hade nemligen uttalats den, genom erfarenheten allmänt stadgade, åsigten, att den gotländska landtrassen för våra förhållanden vore mera passande och fördelaktig än här försökta främmande och blandade raser och att det vore både önskligt och möjligt att af den inhemska rasen utbilda en god och för orten passande mjölkboskap af utpreglad typ så till

Tab. B. Brukningsdelar, egoviddens användning samt antal kreatur i Gotlands län åren 1885 och 1890.

År.	Nuvärande mantal.	Antal brukningsdelar.	Deraf antal brukningsdelar, som brukas af										Hela egoviddens (utan vatten).	Deraf					Antal vid årets slut underhållna kreatur m. m.								
			Egarne sjelfve brukningsdelar med odlad jord om					Brukare (af andra jordägare) brukningsdelar med odlad jord om						Träd-, humle- och källgård.	Åker och annan odlad jord.	Naturlig äng.	Skogbärande mark.	Hästar.		Kor.	Får och lam.	Gedder och killingar.	Svin och grisar.	Bisamhallen.	Fjäderfa.		
			högst 2 hektar.	öfver 2 t. o. m. 100 har.	öfver 20 t. o. m. 100 har.	öfver 100 har.	högst 2 hektar.	öfver 2 t. o. m. 100 har.	öfver 20 t. o. m. 100 har.	öfver 100 har.	Öfver 3 år.	Under 3 år och föl.						Oxar.	Tjurar.							Ugnöt (under 2 år) och kallvar.	
1885	1,124 21	5,564	1,124	3,495	500	8	179	194	62	2	4,278	306,970	388	55,507	34,327	142,387	9,656	1,213	8,421	1,635	16,911	7,120	42,127	227	8,489	876	60,599
1890	1,124 26	5,643	978	3,965	536	9	33	87	32	3	3,554	311,472	504	56,164	32,278	147,796	9,320	1,283	7,775	1,725	16,774	6,567	41,380	203	6,919	894	57,674

kroppsform som färg; och länets hushållningssällskap bestämde, att vid premieringen denna åsigt skulle tillämpas. Premieringarna hafva verkstälts vid de i länets olika delar befintliga hushållsgillenas möten med anslag af hushållningssällskapet och landstinget, 500 kronor årligen af hvartera, och hafva rönt ganska liflig anslutning från allmänheten.

Åstadkommande af *mejerier* å landsbygden har länge varit föremål för hushållningssällskapets sträfvan medelst anvisande af afbetalningslån för inrättande af s. k. bymejerier. Flere sådana uppstodo med begagnande af dessa lån; men deras verksamhet upphörde efter hand, enär rörelsen såsom affär icke bar sig, hvarefter det sista lånet inbetaltes år 1886. Otvifvelaktigt hade dock åtgärden varit af nytta, såsom ledande uppmärksamheten mera allmänt på mejerihandlingen. År 1887 började hushållningssällskapet verka för åstadkommande af s. k. andelsmejerier, grundade på den förutsättning, att närboende jordbrukare, som ville lemna mjölk till mejeriet, äfven skulle vara delegare i bolaget; och redan samma år voro tvenne sådana i verksamhet. Sedermera hafva ytterligare flere tillkommit, så att år 1890 funnos, enligt länsmejeristens berättelse, inom länet 11 mejerier, af hvilka 1 s. k. herregårdsmejeri, de öfriga bolags- och andelsmejerier. Vid dessa mejerier hade nämnda år 1890:

Inmätta oskummad mjölk.....	1,737,377 liter.
Tillverkats:	
smör	55,880 kg.
helfet ost	817 "
halffet ost.....	496 "
skumost.....	21,135 "
Mjölken lemnats af antal leverantörer	512.

Till utveckling af ladugårdsskötseln medelst lemnande af sakkunnigt biträde och undervisning har väsentligen bidragit anställande från år 1885 af en *länsmejerist* med aflöning af hushållningssällskapet och landstinget, hvilken jemväl undervisar vid länets folkhögskola och landtmannaskola.

Att ladugårdsskötseln och mejerierna under perioden i afsevärd mån utvecklats, visas af den *tabell C* öfver *ut- och införsel af kreatur m. m.*, som nedanføre intages och i hvilken i nu ifrågavarande afseenden särskildt är att märka den betydligt ökade utförseln af smör.

Hvad beträffar *hästskötseln*, är dervid för ifrågavarande femårsperiod intet särskildt att omförmåla. Såsom arbetshästar värderas fortfarande afkomlingarne efter de, enligt hvad förra berättelserna omtala, hit införskaffade norska hästarne af gudbrandsdalsras. Bland andra hästar finnas här fortfarande de

för orten egendomliga småväxta s. k. skogsrussen, hvilka troligen lemnat större andelen uti den utförsel af hästar, hvilken, enligt hvad här nedan angifves, egt rum. Under perioden har ingen premiering af hästar förekommit hvarken i den för stadspremiering stadgade ordningen eller genom hushållningssällskapet.

Fårskötseln, som alltid utgjort en mycket viktig näring i länet, synes, att döma efter den tilltagande utförseln af deas produkter, hafva under sista femårsperioden än vidare utvecklats. Visserligen upphör, efter hand som laga skiftena fortgå och de större gemensamma betesmarkerna dervid fördelas, förekomsten af större samlade fårhjordar, hvilka tillförene på flere ställen förefunnos. Men uti de hit införda cheviotfåren synes man hafva erhållit en ras, hvars korsning med de infödda fåren inbjuder till en mera spridd fårskötsel. Det förut befintliga stamschäferiet af cheviotfår har fortfarande varit stationerad å Roma kungsgård och kraftigt bidragit till befordrande af en god fårafvel. Genom utdelande årligen af pris från en till hushållningssällskapet öfverlemnad fond af statsmedel till befordrande af fårskötseln på Gotland och genom åtgärden att årligen från stamschäferiet inköpa och till enskilde emot afbetalning, terminsvis utlemna afvelsdjur af baggar och tackor har hushållningssällskapet med framgång verkat för denna närings fortgående utveckling.

Af uppgifterna uti nedan intagna tabell beröres fårskötseln af artikeln kött, hvaraf ungefär halfva utförseln utgör fårkött, medan andra hälften afser nötkött och ull, som naturligtvis helt och hållet kommer på denna näring.

Getter förekomma endast å några få ställen.

Svinafveln bedrifves fortfarande hufvudsakligen för husbehof. Under perioden har ingen särskild åtgärd till förmån för denna näring vidtagits. Att svinskötseln fortfarande icke fyller ortens behof, visar nedan angifna uppgift rörande införsel af kött och fläsk, der rubriken i afseende på införseln afser endast fläsk; dock synes denna införsel i jemförelse med den, som under nästföregående femårsperioden egde rum, utvisa en rätt betydande minskning.

Af *fjäderfä* uppfödas fortfarande hufvudsakligen höns, gäss och ankor, hvaraf de förstnämnda intaga främsta rummet. Artikeln ägg lemnar en mycket beaktansvärd, i stigande varande inkomst, såsom synes af uppgiften om utförseln deraf.

Biskötseln bedrifves fortfarande rätt allmänt, men något särskildt rörande densamma har icke under perioden förekommit.

Helsotillståndet bland husdjuren har under femårsperioden varit tillfredsställande. Någon elakartad smittosam sjukdom har

Tab. C. Ut- och införsel af kreatur och alster af husdjursskötsel samt mejerier åren 1886—1890.

År.	Häster.		Nöt.		Andra kreatur, kalfvar, får och svin.		Kött och fläsk.		Hudar oberedda.		Hudar beredda.		Ull.		Ägg.		Smör.		Ost.	
	Ut-försel. St.	In-försel. St.	Ut-försel. St.	In-försel. St.	Ut-försel. St.	In-försel. St.	Ut-försel. Kg.	In-försel. Kg.	Ut-försel. Kg.	In-försel. Kg.	Ut-försel. Kg.	In-försel. Kg.	Ut-försel. Kg.	In-försel. Kg.	Ut-försel. Tjog.	In-försel. Tjog.	Ut-försel. Kg.	In-försel. Kg.	Ut-försel. Kg.	In-försel. Kg.
1886....	52	—	338	—	128	—	93,273	14,324	3,378	2,763	—	27,535	6,031	128	125,523	—	18,427	93	—	11,608
1887....	50	—	366	—	31	21	87,563	14,416	4,794	10,414	92	34,128	6,877	51	156,217	—	34,397	26	—	10,655
1888....	57	—	1,117	—	239	—	109,893	6,990	5,593	10,669	66	30,294	8,208	—	140,488	—	58,448	80	—	10,669
1889....	81	—	1,214	13	177	6	128,637	10,040	5,122	6,205	25	32,569	9,521	—	147,258	—	65,347	—	—	11,704
1890....	119	—	847	1	175	1	148,513	14,020	4,386	14,485	2,523	35,489	14,912	—	192,424	—	49,671	—	—	14,247

icke förekommit, ehuru enstaka fall af mjeltbrand inträffat. Den förut allmänt gängse bensjukan (benmjukhet och benskörhet) har numera mycket aftagit, beroende derpå att kreaturen efter hand erhållit omsorgsfullare skötsel och bättre utfodring. De allmännast förekommande sjukdomarne torde hafva varit mag- och tarmaffektioner bland hästar och nötboskap samt respirationslidanden och yttre äkommor hos hästar.

Länets hushållningssällskap har under perioden fortfarande kraftigt verkat för jordbrukets och andra näringars förkofran, så vidt de till sällskapets förfogande ställda jernförelsevis mindre betydande medlen det medgifvit. Hufvudsakligen har dess verksamhet varit riktad på åtgärder för landbruksundervisningen, mejeriväsendet, myrodlingen, trädgårdsskötseln, skogshushållningen, slöjdundervisningen, kornodlingen, prisbelönande af nötboskap och får samt fiskerinäringen.

Rörande landbruksundervisningen meddelades i sist afgifna femårsberättelse, att hushållningssällskapet år 1885 beslutat upphörande af den under en längre tid dittills uppehållna lägre landbruksskolan och i stället meddelande af undervisning i landbruk dels teoretiskt vid länets folkhögskola, dels praktiskt genom deltagande i landbruk vid arbeten ä egendom, der landbruket vore högt utbildadt, företrädesvis utom länet. Denna ordning har följts under den nu förflutna perioden, så att med folkhögskolans ettåriga kurs förenats en andra årskurs under benämning landmannaskola, hufvudsakligen för bibringande af landbruksundervisning; och hafva åtskillige af de elever, hvilka genomgått de 2:ne årskurserna, derefter med stipendier af hushållningssällskapet vid framstående jordbruk i Skåne deltagit i arbetet, för vinnande af praktisk insigt. Vid denna länets förenade folkhögskola och landmannaskola hafva varit anställda en föreståndare och förste lärare, en andre lärare, en landbrukslärare, en lärare i skogshushållning, en lärare i veterinärkunskap samt särskilde lärare i sång och i slöjd. Antalet lärjungar har varit:

Läsåret.	1:a årskursen.	2:a årskursen.
1886—1887.....	14	5
	I folkhögskolan.	I landmannaskolan.
1887—1888.....	22	6
1888—1889.....	21	6
1889—1890.....	20	7
1890—1891.....	23	9.

Uti den praktiska undervisningskursen vid landbruk i Skåne deltog 8 ynglingar år 1886, 12 år 1887, 6 år 1888, 8 år 1889 och 8 år 1890, och hafva bland dem, som under de två sista åren utsändts, halfva antalet förut undergått ett års föregående sådan undervisning. Samtliga åtnjöto stipendier af hushållningssällskapet, med 150 kronor årligen hvardera.

Med folkhögskolan har från år 1886 varit förenad en afgiftsfri undervisningskurs för landbefolkningens vuxna döttrar, hvilken fortgått under två månader af våren och försommaren med undervisning uti svenska språket, helsovårdslära, räkning, ritning, mejerihandtering och bokföring samt qvinlig handslöjd af flera slag. Denna undervisning har begagnats hvardera af åren 1886—1889 af 24 elever och år 1890 af 25 elever, af hvilka flere, såsom mindre bemedlade, från år 1888 erhållit understöd af dertill anvisade statsmedel.

Skogarne intaga fortfarande en mycket betydelsefull plats i afseende på länets natur- och näringsförhållanden. Den skogbärande marken utgjorde nemligen, enligt de jordbruksstatistiska uppgifterna, år 1890 147,796 hektar, sålunda icke långt ifrån hälften af hela egoviddan. Hos enskilde förefinnes knappast någon nämnvärd håg för skogsvård eller ordnad skogshushållning, beroende säkerligen hufvudsakligast på de särskilda skogslotternas mindre omfång och deras allmänna begagnande för betning; dock har en och annan begagnat sig af planteringsbiträde, som jemte skogsfrö och plantor kostnadsfritt tillhandahållits af hushållningssällskapet, hvilket under de 2 första åren af egna medel bekostat biträde af skogstjensteman, år 1888 haft bidrag af statsmedel dertill med 250 kronor och under de 2 sista åren för ändamålet haft till förfogande 500 kronor, anslagna till hälften af länets landsting och staten.

För samtliga allmänna hemman i länet, hvilka kunde ifrågakomma för skogsindelning, hade vid periodens slut skogshushållningsplaner blifvit upprättade eller voro under utarbetande, med undantag af endast ett kyrkoherdeboställe med annexhemman, der laga skifte pågick; och hade de flesta af dessa planer blifvit af Domänstyrelsen till iakttagande fastställda. Genom skiften kommer väl någon rubbning med deraf följande revision af en del hushållningsplaner att ske; men den redan nu ordnade värden af dessa öfver hela länet spridda allmänna skogar bör gifva ett godt föredöme för den enskilda skogshushållningen, helst skogskulturen å dessa boställs- och kronohemman ombesörjes genom statens försorg. Med undantag af några få lemna dessa allmänna hemman intet virkesöfverskott till afsalu och åtskilliga ej ens skogsprodukter till beräknad husbehofsåtgång.

De i länet förut befintliga kronoparkerna, Skogsholm och Elinghemsmyr, hafva under perioden icke undergått annan förändring, än att till den förstnämnda lagts 2 indragna hospitalslägenheter om tillsammans 6.40 hektars areal.

Föreskrifterna uti kungl. förordningen angående åtgärder till förekommande af skogsförödelse på Gotland den 10 september 1869 hafva under femårsperioden föranlett 15 anmälanden om skogssköfving å enskildes hemman, hvilka ledt till skogsförbud i 12 fall, hvaremot i de återstående 3 vidare åtgärd ansetts icke erfordras. Ansökningar om återkallande af förut meddeladt förbud hafva inkommit i 2 fall, hvilka föranlett sådant återkallande helt och hållet i ett fall och delvis i det andra.

Till upplysning om den andel uti utförelsen från Gotland, som skogarne lemnat, intages här följande från tullkammaren i Visby erhållna uppgift om denna utförelse:

År.	Bjelkar, sparrar, timmer. Kbm.	Bräder, plankor. Kbm.	Syllar. Kbm.	Stälfver af ek, furu m. m. Kbm.	Ekvirke. Kbm.	Ved och andra slag. Kbm.
1886.....	4,432	12,841	14,651	758	199	378
1887.....	10,281	12,341	21,968	1,290	126	177
1888.....	5,828	12,760	7,193	749	98	450
1889.....	6,423	13,300	14,207	400	200	71
1890.....	6,571	13,546	10,050	531	85	73

Denna tabell visar en utförelse ungefär lika med den för femårsperioden 1881—1885; och då utförelsen under denna period var betydligt större än under föregående tider, framgår deraf, att skogen för afsalu anlitas i mycket hög grad och säkerligen

vida mer, än som låter sig förena med nödig omsorg för dess bestånd. Vid tillgodoseende af ortens eget behof af skogens alster iakttages visserligen ingen sparsamhet, utom å de ställen, der ringa eller ingen tillgång tvingar dertill. En näring, som bedrivs mest inom länets norra härad, men äfven å några ställen i det södra, är kalkbränning, hvilken förbrukar ett anseeligt belopp ved, som enligt de upplysningar, hvilka kunnat vinnas för år 1890, då vedåtgången ansetts utgöra omkring 19,473 kubikmeter, kan antagas i medeltal årligen utgöra vid pass detta belopp.

Tjärubrännning idkas på åtskilliga ställen, utan att dock kunna fullständigt tillgodose ortens behof, enär deraf till Gotland införts 4,623 kg. år 1886, 4,136 k. år 1887, 150 kg. år 1888, 2,327 kg. år 1889 och 11,238 kg. år 1890.

Beredning af *bränntorf* eger rum huvudsakligast i Stånga myr för begagnande vid den invid Visby befintliga fabriken för cement- och kalktillverkning. Till denna fabrik har med Gotlands jernväg införts från Stånga 843,000 kg. år 1886, 13,000 kg. år 1887, 650,200 kg. år 1888, 340,600 kg. år 1889 och 544,400 kg. år 1890, utvisande tillverkningen af sådan torf.

Fortgången af *skiftesväsendet* i länet under ifrågavarande femårsperiod utvisas af *tabell D*.

Enligt meddelande från länets landtmäterikontor hade vid 1890 års utgång af länets 1,098 mantal (utom Visby stad) 731·750 mantal undergått fastställt enskifte eller laga skifte eller också storskifte, som troligen icke komma att rubbas; och skulle således, om nyssnämnda bråktal beräknas till närmast högre hela, såsom föremål för skifte återstå jemnt tredjedelen af landsbygdens mantal.

Den i länet tjänstgörande landtmäteripersonalen utgjordes vid periodens slut af 1 förste landtmätare, 10 kommissionslandtmätare, 1 vice kommissionslandtmätare, 7 medhjelpare och 1 elev.

Jagten bedrivs här i länet icke såsom egentlig näring; men afkastningen af densamma kan derföre icke anses obetydlig. Dess föremål är, såsom förut, förnämligast hare, raphöns, morkulla, beckasin, orre, gräsand och åtskillig sjöfogel. Tillgången på hare har varit vexlande, god under de första, men temligen klen under de senare åren af perioden. Raphönsstammen, som

år 1885 var temligen god, har sedermera ytterligare förbättrats, så att tillgången af detta villebråd år 1890 var riklig. Förhållandet med morkulla, beckasin, gräsand och orre har varit enahanda som under närmast föregående period, i det att tillgången derå kan sägas efter hand aftaga; beroende antagligen på fortgående torrläggning af myrar och utglesning af skog. Af sjöfogel förekomma flere slag, bland hvilka ejdern fortfarande är föremål för särskild omvårdnad å Stora Karlsö. Bland rofdjur märkas huvudsakligen räf, örn, hök, korp och kråka. Af de tillförenganska talrika skatorna märkas numera sällan några. För dödande af rofdjur har landstinget fortfarande anvisat 1,000 kronor årligen; och hafva deraf år 1890 utgifvits skottpenningar för dödade 228 räfvar, 13 örnar, 626 hökar och 4,349 kråkor. Landstinget har jemväl anslagit 300 kronor årligen till premier för dödande af säl, men detta beslut har icke vunnit tillämpning under perioden. Säl fångst var under äldre tider ett rätt beaktansvärdt och inkomstgivande näringsfång, men har sedermera kommit ur bruk, till följd hvaraf tillgången å detta djur så vuxit, att betydande skada derigenom tillskyndas fiskerinäringen; och det är för att råda bot på denna olägenhet, som försök ansetts böra göras med belöningar för detta djurs dödande.

Fisket utgör fortfarande en för länet mycket vigtig näring och afser nästan uteslutande hafsfisket, enär de här förekommande sötvattnen äro alltför små och obetydliga att utgöra tillhåll för fisk i någon myckenhet. För utveckling af denna näring har under perioden en vigtig åtgärd vidtagits, i det att, sedan af statsmedel erhållits anslag af 750 kronor årligen och af landstinget enahanda belopp, en fiskeritillsyningsman kunnat tillsättas, hvilken tjänstgjort sedan år 1887. Till aflöning och resekostnad för honom hafva åtgått 1,000 kronor årligen, hvarjemte 500 kronor fördelats till arfvoden å 10 vid de viktigaste fiskeplatserna anstälde biträden.

Ur fiskeritillsyningsmannens afgifna berättelse meddelas här följande upplysningar i ämnet.

Åt fisket egna sig på Gotland omkring 1,900 personer, af hvilka mer än hälften utgöres af jordbrukare, för hvilka fisket endast kan blifva en binäring och tillfällig sysselsättning; och

Tab. D. Laga skiften i Gotlands län åren 1886—1890.

År.	Antal sökta skiften.	A f s l u t a d e l a g a s k i f t e n .																						
		Antal.	Skiftade nuvarande mantal.	Qvarboende delegares skiftesantal.						Utflyttande delegares skiftesantal.						Hela antalet skiften.	Skiftade hektar.					Utgifter i kronor.		
				1.	2.	3.	4.	Öfver 4.	Summa.	1.	2.	3.	4.	Öfver 4.	Summa.		Åker.	Äng.	Odlingmark.	Af rösnjord.	Impedimenter.	Summa.	Till landtmätare och gode män.	Öfriga beräknade.
1886.....	1	6	40 375	227	64	43	24	—	358	16	23	14	9	—	62	720	2,156	758	1,910	3,300	46	8,170	62,399	61,011
1887.....	2	8	36 231	120	66	57	36	6	285	16	20	8	10	1	55	723	2,089	1,185	1,295	4,865	106	9,540	64,781	64,294
1888.....	4	5	28 500	73	55	44	33	—	205	15	11	10	9	—	45	550	1,557	1,087	1,253	2,732	59	6,688	46,335	42,658
1889.....	4	2	9 125	73	19	12	4	—	108	5	5	2	1	—	13	188	538	293	158	871	25	1,885	14,453	15,336
1890.....	7	4	15 875	85	32	32	16	—	165	17	9	6	4	—	36	378	854	873	534	4,866	56	7,173	35,954	22,055
Summa	18	25	130 106	578	236	168	113	6	1,121	69	68	40	33	1	211	2,559	7,194	4,196	5,150	16,624	292	33,456	223,922	205,354

Tillkommer för åren 1887—1890 verkställda ändringar i förut afslutade laga skiften.....¹⁾ 12,785 ²⁾ 6,706

¹⁾ Häraf 2,172 kr. år 1887, 4,985 kr. år 1888, 4,067 kr. år 1889 och 1,561 kr. år 1890. ²⁾ Häraf 1,958 kr. år 1887, 1,861 kr. år 1888, 2,186 kr. år 1889 och 701 kr. år 1890.

af den öfriga mindre delen utgöra de egentliga yrkesmännen en jämförelsevis ringa del. Att detta förhållande menligt inverkar på fiskerinäringens bedrivande och utveckling, är lätt insedt. Såsom förut angifvits, bedrivs hafs fisket vid 104 fiskelägen, och de fiskslag, hvilka äro föremål för fångst, utgöras af strömming, torsk, flundra (2 å 3 arter), lax (2 arter), ål och fjällfisk (hufvudsakligen aborre, gädda och sik, men derjemte id, sarf och mört). Utom vid laxfisket med långref, hvarvid användas däc-kade båtar, begagnas endast här bygda, större och mindre öppna båtar, vanligen med besättning af 3 å 4 man på hvarje. Värde af båtar och redskap för fisket beräknades år 1885 utgöra sammanlagt 470,108 kronor och år 1887 467,400 kronor. Det ojemförligt förnämligaste fisket afser fångst af strömming. Fiskets utfall var år 1887 temligen godt, men under de derefter följande trenne åren mindre godt, sämst år 1888. Fångsten och dess värde för periodens fyra sista år upptagas i nedanstående *tabell E*.

I hvad mån fisket lemnat tillgång till öns behof, synes af följande uppgift:

År.	Fisk, saltad och färsk.		Fisk, torr.	
	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.
1886.....	kg. 25,048	474,447	—	17,907
1887.....	> 52,463	360,460	—	17,625
1888.....	> 13,448	648,399	—	22,987
1889.....	> 8,437	1,080,174	—	25,439
1890.....	> 19,376	426,956	—	21,229

Den af fiskeritillsyningsmannen doktor Kolmodin konstruerade s. k. sankeapparaten, afsedd för vinnande af erfarenhet om rätta djupet för garnens sänkning vid driffiske efter strömming, har under perioden fortfarande begagnats och visat sig väl motsvara sitt ändamål. År 1890 begagnades denna apparat vid 7 observationsstationer, hvarvid visade sig, att de båtar, som rättat sig efter dess utslag, i 85 fall haft större, i 47 fall lika och i 19 fall mindre fångst än öfriga båtar vid samma fiskeläge, hvilka samtidigt fiskat med annat sank.

Det lån af statsmedel för fiskeriets befrämjande till belopp af 1,000 kronor, som hushållningssällskapet för längre tid tillbaka lemnat Herta salteribolag för befordrande af dess verksamhet, har återbetalts, enär bolagets verksamhet upphört; och har sällskapet derefter använt af dessa medel med derå upplupen ränta 500 kronor för uppgörande af planer till mindre hamnanläggningar för fiskeriidkarnes behof å fyra ställen; 250 kronor för ytterligare försök med ofvannämnde sankeapparater och 200 kronor för densamma förbättring samt 75 kronor för försök med torskfiske med långref.

Af förut omnämnda föreningar för ersättande af förlorad fiskeredskap hafva fortfarande verkat Sydöstra fiskeriföreningen samt H. K. H. Prinsessan Eugenie's understödsförening för fiskare på Gotlands västkust, hvilka begge innehafva af hushållningssällskapet lemnade räntefria lån å 200 kronor hvardera; och har dessutom funnits H. K. H. Prinsessan Eugenie's pensionsanstalt för aflidne fiskares enkor och barn på Gotlands västkust. Den förstnämnda föreningen har i ersättning för förlorad eller skadad fiskeredskap utbetalt år 1886 åt 8 delegare 42 kronor, år 1887 åt 5 delegare 21 kronor och år 1889 tillsammans 36 kronor 50 öre. För de 2 senare anstalterna meddelas följande uppgifter:

År.	Behållning.	Inkomster.	Summa. Kronor.	Utgifter.	Behållning.	Summa. Kronor.
H. K. H. Prinsessan Eugenie's understödsförening för fiskare på Gotlands västkust:						
1886.....	940 ³²	76 ³⁶	1,016 ⁶⁸	10 ⁰⁰	1,006 ⁶⁸	1,016 ⁶⁸
1887.....	1,006 ⁶⁸	67 ⁴⁷	1,074 ¹⁵	23 ⁰⁰	1,051 ¹⁵	1,074 ¹⁵
1888.....	1,051 ¹⁵	60 ⁹⁴	1,112 ⁰⁹	23 ⁰⁰	1,089 ⁰⁹	1,112 ⁰⁹
1889.....	1,089 ⁰⁹	1 ¹⁾ 670 ⁰⁶	1,759 ¹⁵	34 ⁰⁰	1,725 ¹⁵	1,759 ¹⁵
1890.....	1,725 ¹⁵	57 ⁶⁵	1,782 ⁸⁰	3 ⁴⁷	1,779 ³³	1,782 ⁸⁰
H. K. H. Prinsessan Eugenie's pensionsanstalt för aflidne fiskares enkor och barn på Gotlands västkust:						
1886.....	746 ⁹⁷	55 ⁷³	802 ⁷⁰	12 ⁰⁰	790 ⁷⁰	802 ⁷⁰
1887.....	790 ⁷⁰	42 ¹⁰	832 ⁸⁰	1 ⁵⁰	831 ³⁰	832 ⁸⁰
1888.....	831 ³⁰	42 ⁴²	873 ⁷²	12 ⁰⁰	861 ⁷²	873 ⁷²
1889.....	861 ⁷²	2 ²⁾ 1,052 ⁶⁴	1,914 ³⁶	12 ⁰⁰	1,902 ³⁶	1,914 ³⁶
1890.....	1,902 ³⁶	53 ⁷⁴	1,956 ¹⁰	12 ⁰⁰	1,944 ¹⁰	1,956 ¹⁰

¹⁾ Deraf donation å 600 kronor. ²⁾ Deraf donation å 1,000 kronor.

Enligt uppgifter af fiskeritillsyningsmannen kan värdet af förlorad eller förstörd fiskeredskap inom orten uppskattas år 1887 till 2,600 kronor och år 1888 till omkring 3,000 kronor; hvarjemte omförmäls, att vid idkande af fiske omkommit år 1887 tretton personer och år 1888 fyra personer.

Under perioden hafva, jemlikt 22 § fiskeristadgan, följande beslut rörande ordningen vid fiskets bedrivande blifvit meddelade, nemligen den 6 mars 1888 rörande Valbyters och Bibos fiskelägen i Vestergarns och Gnisvärds fiskeläge i Tofta socken med vissa tillägg enligt beslut den 20 december 1889; och den 14 augusti 1890 angående ändring i ordningsföreskrifterna rörande Östergarns och Gammelgarns socknars fiskevatten.

Tab. E. Mängden och värdet af fisket i Gotlands län åren 1887—1890.

År.	Strömmingsfisket.		Torskfisket.		Laxfisket.		Flundrefisket.		Ålfisket.		Fjällfisket.		Summa värde. Kronor.
	Hektoliter.	Kronor.	Kilogram.	Kronor.	Kilogram.	Kronor.	Tjog.	Kronor.	Kilogram.	Kronor.	Kilogram.	Kronor.	
1887.....	24,700	270,000	1,020,000	60,000	7,700	10,800	25,000	12,500	1,100	1,250	?	14,000	368,550
1888.....	12,350	150,000	510,000	30,000	3,850	5,400	12,000	6,000	2,600	3,000	46,800	16,500	210,900
1889.....	13,088	163,600	340,000	23,800	2,660	3,857	9,000	4,500	3,800	4,180	63,200	18,960	218,897
1890.....	16,000	200,000	425,000	34,000	9,300	13,950	10,000	5,000	1,500	1,650	40,000	16,000	270,600

Något *bergsbruk*, som afser tillgodogörande af metallfyndigheter, kan naturligtvis icke förekomma på Gotland, då dess till öfversiluriska formationen hörande berg icke innehålla några metaller. Men dessa berg tillgodogöras för tillverkning af kalk och cement samt brytning och bearbetande af sandsten. Kalktillverkning bedrivs, utom i Visby, der den utöfvas i samband med cementtillverkning, hufvudsakligen i länets norra härad, der större ugnar med anseelig tillverkning finnas i Othems, Lärbro, Fleringe och Hangvar socknar samt mindre sådana i Fole, Bro, Bunge, Färö, Hejnum, Gothem, Norrlanda, Hörsne, Viklau, Vänge, Buttle, Guldrupe och Gammelgarn, men sker äfven i följande socknar af södra häradet, nemligen Hejde, Väte, Klinte, Fröjel, Tofta, Stenkumla, Linde, Lojsta och Etelhem, i alla dessa i mindre omfång med undantag af Klinte, der en större ugn finnes. Till bränsle begagnas, med undantag för några af de större ugnarne, ved. Utom för ortens behof har *kalktillverkningen och kalkstensbrytningen* lemnat till *utförsel*:

År.	Kalk, osläckt.		Kalk, släckt.		Kalksten, oarbetad.		Kalksten, arbetad.
	Hl.	Hl.	Kg.	Värde, kr.	Kg.	Värde, kr.	Värde, kr.
1886.....	60,623	177,267	422,356	3,923	—	—	7,000
1887.....	48,797	177,757	—	2,500	—	—	23,301
1888.....	80,043	154,687	—	1,301	—	—	20,000
1889.....	49,315	138,774	—	3,550	—	—	50,700
1890.....	52,439	145,570	—	19,489	—	—	62,888

Den förut omnämnda *cementfabriken* invid Visby har efter hand utvidgat sin tillverkning, hvilket ådagalägges af den skedd ökningen i exporten, hvilken utgjort:

År 1886.....	4,904 hl.
» 1887.....	2,356 »
» 1888.....	301,293 kg.
» 1889.....	1,277,990 »
» 1890.....	3,467,540 »

Sistnämnda år utgjorde tillverkningen af cement 4,948,700 kg.

Sandsten, som brytes endast i sydligaste delen af länet och utskeppas från Burgsvik och några enskilda hamnplatser, har, utom för ortens behof, bidragit till utförseln med:

År.	Block.		Arbetad sten.		Oarbetad sten.		Slipsten.		Brynsten.
	Kbm.	Kr.	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.	St.	Kr.	Kr.
1886.....	20	1,280	171,693	28,221	503,250	4,000	45,630	26,832	—
1887.....	—	—	—	—	—	255	—	26,443	2,292
1888.....	—	—	—	679	—	3,239	—	26,821	786
1889.....	—	3,950	—	2,662	—	2,319	—	32,373	—
1890.....	—	5,401	—	2,572	—	4,080	—	39,343	—

Det i Visby befintliga *stenhuggeriet och marmorsliperiet* har under perioden betydligt utvidgat sin verksamhet, i synnerhet genom bearbetande af kalksten för byggnadsbehof, hvaraf lemnats till Uppsala domkyrka och andra större byggnadsföretag särdeles fint och vackert huggna arbeten till pelare, dörr- och fönsteromfattningar, fönsterosetter m. m. Denna fabriksinrättning sys-selsatte år 1890 ej mindre än 98 arbetare och hade för året ett tillverkningsvärde af 70,000 kronor.

De förut omnämnda 2 *tegelbruken*, Mulde tegelbruk i Fröjels och Nyby i Barlingbo socken, hafva fortfarande varit i gång, med ungefär enahanda tillverkning som förut. Så var vid det förstnämnda år 1890 tillverkningen omkring 150,000 st. mur- och taktegel till värde af cirka 6,000 kronor, och vid Nyby tegelbruk samma år, med en arbetsstyrka af 8 man, 121,000 st. tegel och tegelrör till värde af 4,235 kronor.

Under perioden hafva 2 *gjuterier och mekaniska verkstäder* varit i verksamhet, det ena i Visby och det andra i Fole socken. Vid det förra voro år 1890 anstälde 25 å 30 arbetare och värdet af tillverkningarne, hvilka utgjordes af diverse gjutgods och maskiner, uppgick till 31,284 kronor 96 öre. Mekaniska verkstaden i Fole hade samma år 21 arbetare och tillverkade radsåningsmaskiner, pumpar, ångmaskiner och diverse till värde af 27,047 kronor.

Förut befintliga 3 *skeppsvarf* finnas ännu, sysselsatta hufvudsakligast med reparationsarbeten.

Bränvinstillverkning har under perioden egt rum inom länet vid 1 bränneri i Klinte socken, der tillverkningen utgjort (beräknad till 50 % styrka):

	Liter.
År 1886.....	304,442.9
» 1887.....	74,154.5
» 1888.....	244,265.5
» 1889.....	332,199.3
» 1890.....	246,810.0
Summa	1,201,872.2

Under samma år hafva, enligt tullkammarens i Visby redogörelse, af bränvin och sprit införts tillsammans 304,453 liter och utförts 264,847 liter, hvadan ett införselöfverskott uppstått af 39,606 liter. Af arrak, konjak och punsch äro under perioden införda 172,669 liter.

Om man, för att beräkna *förbrukningen*, till dessa tillverkade och införda belopp lägger öfverskottet af det å nederlag liggande bränvinet vid periodens början och vid dess slut, utgörande 63,561 liter, och bortser från den obetydliga skillnad emellan behållningen af spritvaror å försäljningsställena och på enskild hand, som kan hafva förefunnits vid periodens början och slut, så skulle förbrukningen under ifrågavarande fem år utvisas af följande siffror:

Tillverkningsbeloppet.....	1,201,872.2 liter
Öfverskott af bränvin å nederlag	63,561 »
Öfverskott af införsel.....	212,275 »
Summa	1,477,708.2 liter.

Förbrukningen i medeltal för år utgör alltså 295,541.6 liter, eller ej fullt 6 liter på person.

Under femårsperioden 1881—1885 beräknades förbrukningen utgöra 379,290 liter årligen, eller något mer än 7 liter för hvarje person af befolkningen.

För den tillättna *bränvinsförsäljningen* och derfor erlagda afgifter m. m. försäljningsåren 1885—1890 lemnas redogörelse i *tabell F* å nästföljande sida.

Någon utskänkningsrätt på grund af burskap finnes icke inom länet och endast vid en gästgifvaregård å landet, Burge i Levede socken, har utskänkning enligt äldre, ännu bibehållen rätt dertill utöfvats.

I Visby stad har under perioden all minuthandel med och utskänkning af brännvin utförts af ett bolag, för hvars rörelse meddelas uppgift i *tabell G*.

Tillverkning af maltdrycker för försäljning har egt rum endast i Visby stad och hufvudsakligast vid 2 större bryggerier, uti hvilka år 1890 afverkats 233,193 kg. malt, hvarjemte vid ett par mindre bryggerier afverkats 18,816 kg. malt, med en sammanlagd tillverkning af 150 hl. porter, 6,692·4 hl. öl och 1,992·6 hl. dricka. Samma år infördes till ön omkring 63 hl. maltdrycker, medan ingen utförelse egde rum.

Tillåtna rättigheter till *maltdrycksutskänkning* funnos år 1890 i Visby stad till antal af 13, af hvilka 4 voro förenade med rätt till vinutskänkning. Å landsbygden utfördes samma år sådan utskänkning å 26 tillåtna ställen, deruti inberäknade några jernvägsstationer och sådana ställen, der utskänkning egt rum endast vid måltider åt spisande gäster, men icke inberäk-

nade de gästgifverier och skjutsanstalter, der försäljning af malt-drycker i den utsträckning, skjutsstadgan omförmäler, utfördes.

Handtverkerierna i länet afse hufvudsakligen ortens behof. Af handtverkare, deruti inberäknade idkare af färgerier, garfverier och kakelugnsmakerier, funnos år 1890 i Visby stad 146 med 140 arbetare och på länets landsbygd 60 med 48 arbetare.

Husslöjden å länets landsbygd afser uteslutande ortens eget behof och utgöres hufvudsakligen, den manliga af tillverkning af hvarjehanda arbetsredskap och den qvinliga af förfärdigande af väfnader, såsom vadmal, halfylletyg och bomullstyg. Hvad väfnadsslöjden angår, synes densamma hafva under senare tider betydligt aftagit; ty då förut icke ringa kvantitet vadmal från Gotland utfördes, jemte det sådant mera allmänt än nu nyttjades till kläder, har sådan utförelse numera upphört och deremot införslen af såväl ylle- som bomullsväfnader ansevärt stigit år från år. Sålunda infördes till Gotland år 1886 omkring 19,000 kg. ylleväfnader

Tab. F. Försäljningen af brännvin m. m. inom Gotlands län under försäljningsåren 1885—1890.

	Antal rättigheter till						Litertal, hvarefter afgiften blifvit beräknad.			Försäljningsafgifter erlagda.				Stadens behållna andel af försäljningsafgifterna. Kronor.
	Minuthandel.		Utskänkning.							Af bolag.		Af andra innehafvare af rättigheter.	Summa. Kronor.	
	Inropade på auktion.	Öfverlåtna åt bolag.	Ständiga.			Tillfalliga.	Betingsgade.	Vinstmedel.						
			Inropade på auktion.	Öfverlåtna åt bolag.	Med husrätt eller privilegium.				För minut-handel.	För utskänkning.	Summa.			
Året 1885—1886:														
Visby stad	—	1	—	4	—	5	40,000	49,500	89,500	12,000	21,041·05	1,425·00	34,466·05	17,219·61
Landsbygden	4	—	2	—	2	1	6,888·48	8,181·75	15,070·23	—	—	2,074·00	2,074·00	—
1886—1887:														
Visby stad	—	1	—	3	—	10	33,333	42,958	76,291	10,000	26,456·02	1,443·75	37,899·77	18,938·47
Landsbygden	4	—	2	—	1	—	21,620	5,124	26,744	—	—	4,019·10	4,019·10	—
1887—1888:														
Visby stad	—	1	—	3	—	9	30,000	38,500	68,500	9,000	22,248·20	1,275·00	32,523·20	16,251·92
Landsbygden	4	—	2	—	1	—	21,660	5,124	26,784	—	—	4,017·60	4,017·60	—
1888—1889:														
Visby stad	—	1	—	3	—	13	30,000	41,875	71,875	9,000	29,637·28	1,781·25	40,418·53	20,198·49
Landsbygden	4	—	2	—	1	—	22,260	5,124	27,384	—	—	4,105·43	4,105·43	—
1889—1890:														
Visby stad	—	1	—	3	—	10	30,000	41,375	71,375	9,000	32,972·99	1,706·25	43,679·24	21,828·91
Landsbygden	4	—	1	—	1	—	17,005	3,300	20,305	—	—	3,045·75	3,045·75	—

Tab. G. Bolagets för utskänkning och utminuterung af brännvin i Visby verksamhet försäljningsåren 1885—1890.

Försäljningsåret.	Erlagd afgift. Kronor.	Försäljningsbelopp vid						Behållen vinst till					
		Utskänknin-gen. Liter.	Minut-handeln. Liter.	Summa. Liter.	Utskänknin-gen. Kronor.	Minut-handeln. Kronor.	Summa. Kronor.	Reserv-fonden. Kronor.	Visby stad. Kronor.	Lands-tinget. Kronor.	Hus-hållnings-sällskapet. Kronor.	Stats-kontoret. Kronor.	Summa. Kronor.
1885—1886	12,000·00	13,390	142,856	156,246	19,408·64	155,453·07	174,861·71	2,000·00	10,520·53	4,208·21	2,104·10	4,208·21	23,041·05
1886—1887	10,000·00	13,430	142,431	155,861	19,259·90	152,580·17	171,830·47	2,000·00	13,228·03	5,291·21	2,645·61	5,291·21	28,456·06
1887—1888	9,000·00	13,551	141,090	154,641	19,304·76	146,894·41	166,199·17	2,000·00	11,124·10	4,449·64	2,224·82	4,449·64	24,248·20
1888—1889	9,000·00	14,786	133,959	148,745	22,747·43	158,724·81	181,472·24	2,000·00	14,818·64	5,927·46	2,963·72	5,927·46	31,637·28
1889—1890	9,000·00	16,878	143,777	160,655	25,617·89	166,214·99	191,832·88	2,000·00	16,486·49	6,594·60	3,297·30	6,594·60	34,972·99

och omkring 39,009 kg. bomullsväfnader, men år 1890 af det förra slaget omkring 29,000 och af det senare omkring 54,000 kg.

För befordrande af husslöjden hafva länets landsting och hushållningssällskap under perioden fortfarande kraftigt verkat, hvilken verksamhet dock hufvudsakligen afsett den manliga slöjden.

Den förut befintliga, af hushållningssällskapet ledda och med landstingsmedel till större delen bekostade *slöjdskolan i Visby* har fortfarande varit i verksamhet, men har omgestaltats till en fortsättningsskola och tillika normalskola i slöjd för länet icke blott i pedagogiskt hänseende och i den grundläggande undervisningen på folkskolans standpunkt, utan jemväl i bibringande af praktisk slöjdskicklighet, så att densamma mera än förut skulle taga hänsyn till sådan slöjd, som afsåge att fylla landtmannens vanliga behof. Den förut der bedrifna ritundervisningen har upphört, sedan slöjdskolans elever erhållit tillfälle att uti den till en lägre teknisk skola ombildade borgareföreningens i Visby söndagsskola erhålla undervisning i konstruktions- och linearritning samt frihandsteckning och konstindustriell fackritning. Deremot har till förutvarande undervisningsämnen i slöjdskolan kommit nya sådana, afseende laggkärils-, vagns- och smidesarbeten. Särskildt har slöjdskolan sträfvat för slöjd- undervisnings spridande på landsbygden genom utbildande af slöjdlärare samt anskaffande af slöjdrederkap och modeller åt skolor. Under de fem år, denna berättelse afser, hafva sålunda 27 folkskollärare vid skolan utbildats till slöjdlärare och undfått intyg om skicklighet dertill; och hafva till underlättande för dem att begagna denna under sommarmånaderna anordnade undervisning tilldelats dem stipendier af dertill lemnadt landstingsanslag, vanligen beräknade efter 30 kronor i månaden. Af slöjdrederkap, bestående af hyfvelbänkar och verktyg af bästa slag samt modeller, till största delen tillverkade vid slöjdskolan, har styrelsen utdelat fulla uppsättningar till 11 folkskolor samt betydande bidrag till flere andra sådana. Dessa sträfvanden för slöjdundervisningens befrämjande hafva också rönt den framgång, att år 1890 funnos i länet inrättade 30 slöjdskolor i förening med folkskolor.

För slöjdskolans uppehållande och slöjdväsendets befrämjande har hushållningssällskapet utom egna medel haft att tillgå årligen 2,500 kronor af landstinget, 500 kronor af statsmedel åren 1886 och 1887 samt 1,000 kronor de trenne derpå följande åren och 500 kronor af Visby stads- och landsförsamlingar åren 1887, 1888 och 1889 för undervisning åt folkskolans barn, hvarförutom det i Visby för allmänt väl stiftade sällskapet D. B. V. i en för slöjdskolan kritisk tidpunkt år 1887 lemnat skolan ett anslag af 1,750 kronor, till förekommande af afbrott i skolans verk-

sambet; och har nämnda sällskap dessutom fortfarande lemnat skolan kostnadsfri lokal uti ett detsamma tillhörigt, för ändamålet med betydlig kostnad iständsatt hus.

Borgareföreningens i Visby söndagsskola, som verkat sedan år 1819, har under perioden ombildats till en lägre teknisk skola, afsedd att åt ynglingar, företrädesvis sådana som tillhöra Visby samhälle och redan inträdt i yrkena, meddela undervisning i kunskapsämnen, behöfliga och grundläggande för en rätt yrkesutöfning. Densamma har, såsom ofvan är nämnt, öfvertagit ritundervisningen från slöjdskolan; och blifva längre fram några vidare upplysningar om denna skola intagna.

För den qvinliga slöjden har *Fruentimmerssamfundets i Visby slöjdskola för flickor* fortfarande verkat; och meddelas jemväl för denna skola några vidare uppgifter å annat ställe.

Sjöfarten bedrifves hufvudsakligen för tillgodoseende af ortens behof i afseende på in- och utförsel; dock idkas med några fartyg fraktfart å aflägsnare farvatten. Vid 1890 års slut funnos i Visby sjömansrullor inskrifne 76 examinerade och 32 oexaminerade skeppare samt 611 sjömän; dessutom idkades sjöfart af flere i länet hemmahörande, hvilka icke voro vid detta sjömanshus antecknade.

Vid 1890 års utgång utgjordes Gotlands handelsflotta af 5 ångfartyg, 7 skepp, 2 briggar, 37 skonertar och galeaser, 2 koffar, 33 slupar och jakter, eller 86 fartyg om tillsammans 7,732.22 ton, utvisande under perioden en minskning af 3 fartyg och 990.54 ton.

Förhållandet med *ankomna och afgångna fartyg* år 1890 har varit följande:

	Från utrikes ort ankomna fartyg.	Till utrikes ort utklarade fartyg.	Från inrikes ort ankomna fartyg.	Till inrikes ort afgångna fartyg.
Visby	95	99	424	421
Vestergarn	8	12	12	11
Klinte	58	57	79	83
Burgsvik	20	29	82	70
Ronehamn	15	23	52	44
Ljugarn	9	10	18	17
Katthammarsvik ...	7	3	3	7
Slite	47	45	147	150
Kylley	1	5	8	4
Färösund	1	3	73	74
Kappelshamn	8	6	94	97

Uppbörden vid Visby tullkammare och underlydande tullplatser visas af nedanstående *tabell H*.

Tab. H. Uppbörden vid Visby tullkammare jemte underlydande tullplatser åren 1886—1890.

År.	Tull.	Lastpenningar.	Nederlagsafgift.	Transitafgift.	Böter.	Strandvraksmedel.	Auktionsprovision.	Observationer.	Extrainkomst.	Konfiskationer.	Fyr- och båkmedel.		Summa. Kronor.
											Utrikes.	Inrikes.	
1886.....	27,539.22	1,848.73	44.83	—	29.17	608.39	—	88.54	207.00	406.97	6,433.42	1,317.05	38,523.32
1887.....	27,467.76	2,038.66	71.35	2.45	79.16	1,335.49	—	47.75	207.00	30.79	7,213.88	1,372.19	39,866.48
1888.....	35,466.76	2,416.28	70.63	2.97	1.71	439.24	8.78	67.77	207.00	—	7,373.14	1,600.42	47,654.70
1889.....	44,390.00	2,780.79	232.21	0.73	20.00	111.39	—	5.72	207.00	—	8,004.66	1,373.97	57,127.07
1890.....	40,020.06	2,935.85	169.58	3.13	22.01	1,981.17	4.51	121.51	309.25	—	8,682.83	1,587.94	55,837.33

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

A) **Landkommunikationer.** Den enda *jernvägen* i länet är den af Gotlands jernvägsaktiebolag anlagda, år 1878 för allmän trafik upplåtta jernvägen emellan Visby och Hemse med 3 fots spårvidd och, inberäknadt hamnbanan i Visby, af 57 kilometers längd. Anläggningskostnaden för denna jernväg med rullande materiel uppgick till 1,175,716 kronor 67 öre, som anskaffades genom aktieteckning af Visby stad med 500,000 kronor, af åtskilliga landskommuner med 71,000 kronor och af enskilda personer med 86,400 kronor samt genom lån af statsmedel 500,000 kronor och lån å annat håll mot borgen af Visby stad 30,000 kronor. Några andra arbeten å denna jernväg hafva icke under perioden vidtagits än sådana, som afsett banans och trafikens underhåll.

Till upplysning om rörelsen meddelas i efterföljande *tabell 1* ett utdrag af trafikuppgifterna för perioden.

Tab. I. Trafiken å Gotlands jernväg åren 1886—1890.

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Resandes antal	25,653	25,384	24,023	26,341	28,032
Bräntorf och stenkol .... kg.	843,000	13,000	650,200	340,600	573,100
Bränvin, spiritnosa, vin, öl, m. m.	252,947	232,630	222,345	221,773	210,520
Effekter för jernvägens behof	360,101	436,845	443,719	306,775	353,925
Gödningsämnen	57,375	84,225	223,435	244,166	417,700
Jern och stål, arbetadt och oarbetadt, m. m.	101,069	132,828	119,091	209,832	162,385
Kalk, kalksten, grus och tegel	651,406	730,369	1,019,685	971,208	899,415
Ladugårdsprodukter, mjölk, kött, m. m.	471,355	566,769	668,362	646,201	663,723
Manufakturvaror	39,225	77,178	25,916	67,567	73,155
Salt	192,515	219,880	183,235	156,948	130,525
Sill och öfriga fisksorter ..	137,048	134,430	187,800	227,801	177,600
Spannmål, mjöl och rot- frukter	2,305,755	2,952,241	3,680,325	1,956,533	3,297,779
Specerier	77,157	59,492	83,610	82,381	115,740
Tomkärn	171,876	160,353	174,213	190,811	187,244
Ved	1,194,022	1,145,069	1,434,803	1,903,129	2,177,685
Öfriga skogseffekter	4,273,550	4,378,790	3,215,167	3,740,489	5,810,814
Annat gods af diverse slag	479,669	537,331	511,152	534,814	729,859
Inkomster af:					
Passageraretrafiken	37,517.48	37,584.98	35,551.60	37,640.51	40,038.99
Godsrafiken	33,273.86	34,032.55	38,048.53	35,295.74	45,004.81
Extra inkomster	909.69	855.91	829.60	725.00	635.35
Summa kr.	71,701.03	72,473.44	74,429.73	73,061.25	85,079.15
Utgifter	50,104.07	55,521.33	56,002.27	58,101.73	61,588.02
Öfverskott af årets trafik.	21,596.96	16,952.11	18,427.46	15,559.52	24,091.13

Rörande allmänna vägar och skjutsanstalter i länet återopas bilagda *tabell 2*.

Under perioden har icke någon förändring inträffat i afseende å skjutsanstalternas antal, med undantag deraf att den vid Hemse jernvägsstation anordnade skjutsinrättningen upphört.

Bidrag till *skjutsentreprenaderna* hafva utbetalts åren 1886—1889 med 1,835 kr. för hvarje år och år 1890 med 1,800 kr., till hälften af statsmedel och landstingsmedel; och hafva dessa bidrag utgått med 600 kr. till en skjutsanstalt (Visby stad), 180 kr. till hvardera af 3, 150 kr. till 2, 140 kr. till 2, 100 kr. till 18, 40 kr. till 1, 35 kr. till 1 och 5 kronor, allt årligen, till 1 skjutsanstalt.

En *färjeinrättning* finnes i länet, för uppehållande af förbindelsen emellan Fårö och motliggande stranden af Bunge socken; och är till dess uppehållande fortfarande anvisadt af statsmedel ett belopp af 150 kronor, hvarjemte betalning erlägges af trafikerande efter utfärdad taxa.

År 1890 funnos i länet 3 *postkontor*: i Visby, Klintehamn och Hemse, samt 35 poststationer. Regulier postutvexling egde rum minst 2 gånger i veckan vid samtliga postanstalter; 3 gånger vid Stenkumla, Eskelhem, Vestergarn, Sanda, Kräklingbo, Katthammarvik, Ljugarn, När, Hablingbo, Vamlingbo, Othem, Rute och Slite (vid den sistnämnde under sommaren 4 gånger); 4 gånger vid Fårösund, Lärbro, Tingstäde, Duss, Hafdhem, Burgsvik, Ronehamn och Klintehamn (vid den sistnämnde under sommaren 5 gånger); samt dagligen å jernvägslinien Visby—Hemse med mellanliggande stationer. Postförbindelsen med orter utom länet har ombesörjts sommartiden af ångfartygsbolaget Gotlands fyra ångare jemte ångbåten Rurik (sommaren 1888 jemväl af ångaren Dagmar) samt sedan 1889 dessutom af ångbåten Polhem, och vintertiden af postångfartyget Sofia och ångaren Klintehamn. Diligensfart har egt rum å 3 linier, Visby—Klintehamn, Visby—Slite och Visby—Fårösund.

Statstelegrafstationerna i länet hafva år 1890 varit till antalet 4: Visby, Slite, Klintehamn och Ronehamn, för hvilka samtliga lokaler upplåtits och underhållits af kommunerna, hvarjemte, beträffande Slite och Klintehamn, en viss summa garanterats telegrafverket, på förra stället af enskilda personer och på det senare af kommunen.

Gotländska *telefonnätet*, hvars anläggning började år 1882, då Visby telefonförening bildades och då ledningarna till de första 50 abonnenterna upplätos för trafik, har sedermera alltjemt utvidgats. Sålunda hade antalet ledningar indragna i Visby centralstation, som år 1885 utgjort 109, år 1890 stigit till 162; antal apparater förenade med nätet samtidigt ökats från 22 till 243 och ledningarnes sammanlagda längd från 80 till 712 kilometer. Också voro vid 1890 års slut omkring hälften af länets socknar indragna uti detta telefonnät, hvilket sträckte sig från Visby å ena hållet åt Fårö, å det andra åt Vamlingbo socken, medan förbindelser funnos med fyra landthamnar å östra kusten och likaledes å den vestra, jemte det Fårösund var indraget uti nätet. Den af abonnenterna uti telefonföreningen erlagda årsafgiften har utgjort endast 17 kronor.

Utom sagda, å enskild väg åstadkomna telefonledningar hade af staten anlagts en sådan mellan Slite och Storugns i Lärbro socken, af omkring 16 km. längd. Denna ledning har numera öfvergått i enskild ego och är den enda här å ön, som står i direkt förbindelse med statens telegrafanstalt.

B) **Sjökommunikationer.** Under ifrågavarande femårsperiod har regulier *ångbåtsförbindelse* mellan Gotland och rikets fast-

land sommartiden egt rum dels medelst ångfartygsbolaget Gotland tillhöriga fyra ångbåtar, hvartill år 1889 kommit en femte sådan, och dels från år 1887 med ett bolaget Vestervik—Libau tillhörigt ångfartyg; och har denna förbindelse för befordrande af post, fraktgods och passagerare afsett Visby och flere af landthamnarna på Gotland samt Stockholm, Norrköping, Vestervik, Kalmar och Borgholm. Den reguliera vintertrafiken, som vintern 1885—1886 besörjdes af postångfartyget Sofia med trenne turer i veckan fram och åter mellan Visby och Vestervik och af ångfartyget Klintehamn med en tur i veckan fram och åter mellan Visby och Stockholm, har sedermera fortgått på samma sätt, endast med den förändring att ångfartygsbolaget Gotlands nya, särskildt för vintrettrafik bygda ångbåt Polhem öfvertagit Klintehamns turer från och med vintern 1889—1890. Denna vintertrafik har fortgått regelbundet, med undantag af 2½ veckor under mars månad 1888 samt omkring 3 veckor i februari och mars samt 2 veckor i mars och april månader 1889, då svårare isgång hindrade förbindelsen.

Rörande *Visby hamn* meddelas följande uppgift öfver hamnens inkomster samt utgifter för hamnarbeten under femårsperioden 1886—1890:

År.	Afgifter för prämar, flottar m. m.	Hamnafgifter för		Summa inkomster. Kronor.	Utgifter för hamnarbeten. Kronor.
		fartyg.	varor.		
1886.....	1,136.43	9,718.49	21,005.10	31,860.02	9,651.95
1887.....	1,157.25	11,626.98	20,923.99	33,708.22	8,630.56
1888.....	1,123.69	10,904.86	22,901.20	34,929.75	9,920.32
1889.....	1,402.60	11,272.42	26,226.24	38,901.26	14,818.69
1890.....	1,303.08	12,389.44	29,550.17	43,242.69	25,467.80
Summa	6,123.05	55,912.19	120,606.70	182,641.94	68,489.32

Hamnarbetena hafva hufvudsakligen afsett vågbrytarens påbyggnad, förstärkning och istandsättande; muddring, sprängning och uppfiskande af sten; reparationer och ombyggnad af kajer och brohufvud m. m.

Stadens skuld för hamnen utgjorde vid 1890 års utgång 201,050 kronor 81 öre.

Såsom *tolagsersättning* har Visby stad erhållit:

År 1886.....	2,334.55 kr.
» 1887.....	1,660.35 »
» 1888.....	1,665.79 »
» 1889.....	2,135.69 »
» 1890.....	2,670.59 »

De allmänna *landthamnarna* på Gotland äro fortfarande 10, nämligen: Kappelshamn, Fårösund, Kyllay, Slite, Katthammarvik, Ljugarn, Ronehamn, Burgsvik, Klintehamn och Vestergarn, hvilka förvaltas enligt bestämmelser i kungl. brefvet den 22 oktober 1875. Dessa hamnar, till hvilka, likasom till Visby hamn, afgifter för fartyg och varor utgå enligt taxa, faststeld af Kungl. Maj:t, ega en gemensam reservfond, afsedd att användas, då någon väsentlig skada genom olyckshändelse träffar någon hamn, äfvensom till gemensamma behof och förvaltningskostnader, hvilken reservfond vid 1890 års utgång utgjorde 43,567 kronor 99 öre.

De särskilda *landthamnarnes* fonders ställning var vid samma tid följande:

	Tillgång. Kronor.	Skuld. Kronor.
Kappelshamn.....	5,870.80	1,613.59
Fårösund.....	6,643.99	—
Kyllay.....	276.54	279.19
Slite.....	16,897.86	6,464.98
Katthammarvik.....	1,597.19	—
Ljugarn.....	2,222.90	—
Ronehamn.....	610.91	9,578.33
Burgsvik.....	4,535.29	8,067.78
Klintehamn.....	12,423.95	13,235.87
Vestergarn.....	2,173.27	—

Några större arbeten vid *landthamnarna* hafva icke under perioden utförts. De influtna hamnafgifterna och de dermed bestridda utgifterna visas af i *tabell K* intagna uppgifter.

De vid de allmänna *landthamnarna* på Gotland bestridda utgifter till brobyggnader, muddringsarbeten, packhushyra, hamnmästarearfvoden och uppboordsprovisioner åren 1886—1890 (obe-

Tab. K. Sammandrag öfver de vid de allmänna *landthamnarna* å Gotland influtna hamnafgifter för åren 1886—1890.

	År 1886.			År 1887.			År 1888.			År 1889.			År 1890.			Samtliga år.		
	För fartyg.	För varor.	Summa kronor.	För fartyg.	För varor.	Summa kronor.	För fartyg.	För varor.	Summa kronor.	För fartyg.	För varor.	Summa kronor.	För fartyg.	För varor.	Summa kronor.	För fartyg.	För varor.	Summa kronor.
Kappelshamn...	589.04	487.62	1,076.66	630.48	473.38	1,103.81	577.33	577.35	1,154.68	485.09	570.15	1,055.24	531.50	586.00	1,117.50	2,813.44	2,694.46	5,507.89
Fårösund.....	195.13	565.30	760.43	317.86	513.93	831.79	237.38	749.59	986.97	322.53	677.97	1,000.50	174.27	445.47	619.74	1,247.17	2,952.26	4,199.43
Kyllay.....	102.22	52.18	154.40	94.16	13.49	107.65	83.26	6.20	89.46	44.83	6.57	51.40	52.49	22.36	74.85	376.96	100.80	477.76
Slite.....	1,403.99	1,432.87	2,836.86	1,045.89	1,255.31	2,301.20	1,436.87	2,492.19	3,929.06	1,251.37	1,529.63	2,781.00	1,347.97	1,631.83	2,979.80	6,486.09	8,341.83	14,827.92
Katthammarvik.....	87.01	93.06	180.07	44.22	44.53	88.75	74.77	65.97	140.74	51.47	33.25	84.72	178.25	59.60	237.85	435.72	296.41	732.13
Ljugarn.....	322.90	264.87	587.77	440.63	315.89	756.52	339.34	231.70	571.04	342.48	257.14	599.62	300.54	216.56	517.10	1,745.89	1,286.16	3,032.05
Ronehamn.....	424.74	2,464.28	2,888.97	417.07	2,688.38	3,105.45	413.96	2,472.95	2,886.91	434.04	2,064.11	2,498.15	433.33	1,968.89	2,402.22	2,123.14	11,658.56	13,781.70
Burgsvik.....	360.01	1,215.13	1,575.14	324.23	1,073.44	1,397.67	269.41	1,381.36	1,650.77	314.35	1,473.74	1,788.09	336.04	1,219.37	1,555.41	1,604.04	6,363.04	7,967.08
Klintehamn.....	865.06	2,292.60	3,157.66	899.25	2,156.49	3,055.74	957.17	3,148.95	4,106.12	904.30	3,124.23	4,028.53	417.72	3,013.13	3,430.85	4,043.50	13,735.40	17,778.90
Vestergarn.....	216.13	266.17	482.30	208.57	198.73	407.30	229.82	245.38	475.20	193.30	183.75	377.05	179.34	236.52	415.86	1,027.16	1,130.55	2,157.71
Summa	4,566.23	9,134.03	13,700.26	4,422.36	8,733.52	13,155.88	4,619.31	11,371.64	15,990.95	4,343.76	9,920.54	14,264.30	3,951.45	9,399.73	13,351.18	21,903.11	48,559.46	70,462.57

räknadt de från den gemensamma reservfonden utgångna förvaltnings- m. fl. kostnader) hafva under perioden uppgått till följande belopp:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.	Summa. Kronor.
Kappelshamn.....	1,024.63	372.89	221.55	373.91	1,101.41	3,094.39
Färösund	244.49	233.18	256.77	445.56	291.22	1,471.22
Kylley	711.43	146.47	101.67	170.80	136.28	1,266.65
Slite	871.86	425.81	636.08	474.84	2,068.53	4,477.12
Katthammarsvik .	133.51	223.86	167.33	123.98	157.24	805.92
Ljugarn	329.24	190.65	570.49	202.21	156.31	1,448.90
Ronehamn	392.00	443.94	559.41	459.73	341.09	2,196.17
Burgsvik	476.21	522.20	282.76	762.51	275.44	2,319.12
Kluntehamn	1,451.00	451.59	1,113.34	523.25	1,584.86	5,124.04
Vestergarn	448.46	385.40	147.52	430.87	1,094.58	2,506.83
Summa	6,082.83	3,395.99	4,056.92	3,967.66	7,206.96	24,710.36

Utom de allmänna landthamnarne finnas å kusterna af Gotland flere enskilda hamnar och lastageplatser, från hvilka sjöfart idkas.

I afseende på *lots- och fyrväsendet* är att omnämna inrättande af en större fyr å Stora Karlsö, hvilken tändes första gången i oktober 1887, samt anordnande af flere mindre fyrar till ledning vid insegling och ankarsättning vid Ljugarn, Närs hamn, Burgsvik och Vestergarn; anbringande af mistsignalkanoner af ny konstruktion vid Färö och Faluddens fyrstationer; samt ändring af åtskilliga fasta och flytande sjömärken. Vid 1890 års slut funnos i länet 14 lotsplatser, 14 fyrplatser, 21 fyrar samt 3 lifräddningsstationer; och utgjordes lotspersonalen af 35, fyrapersonalen af 21 och lifräddningspersonalen af 32 man.

C) **Handel och Sjöfart.** Till det, som i afseende härå blifvit i denna berättelse förut anfördt, finnes intet vidare att tillägga, än att, i stället för förut brukliga marknader, s. k. torgdagar, enligt Konungens Befallningshafvandes medgifvande, hållas å 8 platser, nemligen: invid Visby 2 gånger årligen, i Hemse och Slite 1 gång i månaden, i Kräklingbo 2 gånger och i Kluntehamn 3 gånger samt i Stånga, Lärbro och Grötlingbo 1 gång årligen; och får vid dessa tillfällen, enligt gifna stadganden, handel icke idkas med annat än kreatur samt alster af länets jordbruk, ladugårdsskötsel, handverk och husslöjd.

5. Kameralförhållanden.

Vid tabellen 3 anmärkes följande:

A) Kronoegendomar:

a) Kungs- och kungsladugårdar samt säterier. Under denna rubrik upptager jordeboken endast Visborgs kungsladugård, lotterna n:r 1 och 2 om tillhoppa $2\frac{3}{8}$ mantal, numera taxerad till 60,000 kronor.

b) Boställen: hemman. Från de i förra femårsberättelsen upptagna $49\frac{73}{108}$ mantal afgår länsmansbostället Riddare n:r 2 om $\frac{1}{2}$ mantal, hvilket blifvit till statsverket indraget och under år 1887 utarrenderadt samt sålunda uppföres under litt. c).

c) Hemman. Till de i förra femårsberättelsen upptagna $12\frac{7}{192}$ mantal har nu kommit ofvannämnda $\frac{1}{2}$ mantal Riddare n:r 2, hvaremot afgått $\frac{1}{4}$ mantal Linhatte n:r 1, hvilket under år 1887 blifvit försåldt och numera upptages under frälsetitel.

d) Jordlägenheter. Sådana finnas till ett antal af 29, under det att förra femårsberättelsen upptager 32, beroende detta derpå, att lägenheterna Fjängen, n:r 1 Berndtstycket och n:r 1 Vätäng blifvit försålda, den förstnämnda år 1888, samt således nu upptagas bland fräselägenheterna. I fråga om kronan tillhöriga verk och inrättningar under allmän disposition samt all kronoegendom under enskild disposition hafva icke några ändringar under femårsperioden inträdt.

B) Skatteegendomar:

I fråga om dessa har icke någon förändring inträffat sedan förra femårsberättelsen.

C) Frälseegendomar:

d) Hemman. Till dessa höra numera $\frac{1}{4}$ mantal Luxe och ofvannämnda $\frac{1}{4}$ mantal Linhatte n:r 1.

e) Jordlägenheter. Hit höra förutom den i förra femårsberättelsen upptagna Kämpe- eller Krämpeskogen ofvannämnda till enskilda försålda lägenheterna Fjängen, n:r 1 Berndtstycket och n:r 1 Vätäng samt följande 4 afsöndrade jordlägenheter: 14.129 hektar jord afsöndrade från Hemse annex, 6.76 hektar från Hulte hemman, 4.975 hektar från Stånga annex och 1.778 hektar från Stallanse hemman; hvilka lägenheter, till följd deraf att stamhemmanens egare nekat deltaga i utdikning af Stånga och Visne myrar, tilldelats utdikningsbolaget och blifvit lika med jord af yppersta frälsenatur.

f) Fiskerier. Skälsjö f. d. kronofiske.

Inom *Visby stads område* finnas förutom de i tabellen uppförda lägenheter jemväl följande i jordeboken upptagna egen- domar, nemligen:

A) Kronoegendomar 1) Under allmän disposition:

b) Boställen: lägenheter, 3 stycken, numera taxerade till 2,900 kronor, hvilka utgöras af jordar anslagna på lön åt hospitalssysslomannen.

d) Jordlägenheter: 47 indragna hospitalslägenheter, taxerade tillhoppa till 108,700 kronor; de äro alla fria från bevillning.

C) Frälseegendomar:

e) Jordlägenheter: 3 stycken, taxerade tillhoppa till 3,500 kronor, nemligen n:r 19 Utmark, n:r 21 Bogårds eller Matias Perssons åker och n:r 76 Frölingsåker.

Dessutom äro i jordeboken för Visby stad upptagna 55 f. d. hospitalslägenheter, men dessa äro såväl till antal som taxeringsvärde inräknade bland de i tabellen uppförda 298 landerier etc.

6. Politi.

Undervisningsväsendet. I afseende på *folkundervisningen* har Visby stift varit deladt i 2 folkskoleinspektorsdistrikt; och meddelas ur inspektörernes redogörelser följande upplysningar i ämnet för år 1890. Skoldistriktens antal var då 84, uti hvilka funnos 88 egentliga folkskolor, 4 mindre sådana, 51 småskolor, 2 enskilda skolor, 8 fortsättningsskolor, 8 repetitionskolor och 1 högre folkskola. Slöjdundervisning meddelades för gossar i 29 skolor och för flickor i 37. Antalet lärare och lärarinnor var 160; antalet barn i skolåldern 7,482, af hvilka 6,964 åtnjöt undervisning, 506 saknat sådan och upplysning saknats för 12. Utgifterna för folkskoleväsendet utgjorde 177,321 kronor 87 öre, hvaraf 56,100 kronor 62 öre utgått af statsmedel.

Om länets *folkhögskola* och dermed förenade landtmannaskola är förut i denna berättelse redogjordt. Här må endast nämnas, att denna undervisningsanstalt förvaltas af en styrelse, utsedd af länets landsting och hushållningssällskap, och att för dess uppehållande funnits att tillgå årligen för folkhögskolan af landstinget anslagna 2,000 kronor och af statsmedel 2,000 kronor samt för landtmannaskolan 4,000 kronor af statsmedel.

För den i samband med folkhögskolan anordnade undervisningskursen för allmogens vuxna döttrar hafva funnits att tillgå följande medel:

För läsåret.	Landstingsmedel. Kronor.	Statsmedel. Kronor.	Summa. Kronor.
1886.....	275	—	275
1887.....	500	500	1,000
1888.....	500	500	1,000
1889.....	250	250	500
1890.....	250	250	500

Af statsmedel hafva tillika utgått till mindre bemedlade lärjungar:

Läsåret.	Vid folkhögskolan. Kronor.	Vid qvinliga undervisningskursen. Kronor.
1886—87.....	420	—
1887—88.....	670	250
1888—89.....	670	250
1889—90.....	600	300
1890—91.....	780	450

Visby allmänna läroverk, fullständigt å klassiska och real-linien, har under perioden haft följande lärjungantal och hafva af dessa nedannämnda antal aflagt maturitetsexamen:

	Vårterminen. Lärjungar.	Höstterminen. Lärjungar.	Maturitetsexamen aflagd af:
1886.....	176	175	11
1887.....	173	169	8
1888.....	173	177	13
1889.....	171	180	6
1890.....	174	173	3

Läroverkets kassor hade vid 1890 års utgång följande behållningar:

Ljus- och vedkassan.....	14,252.40 kr.
Biblioteks- och materialkassan.....	1,809.61 »
Premie- och fattigkassan.....	2,341.44 »
Byggnadsfonden.....	2,013.97 »

Vid läroverket finnas åtskilliga stipendiifonder, för hvilka redogöres bland fromma stiftelser.

Under perioden hafva läroverkets lokaler utvidgats med en särskild biblioteks- och museibyggnad, innehållande naturhistoriskt läsrum, museirum och arbetsrum, kemiskt laboratorium samt biblioteksrum med arbetsrum, hvarjemte byggnaden innehåller till domkapitlet i stiftet uttyrd lokal för dess expedition m. m.; och har kostnaden för inköp och inredning af denna, midt emot läroverkshuset belägna byggnad blifvit bestridd med anslag af länets landsting, bidrag af Visby stad och läroverkets egna fonder.

Den år 1876 af enskilda personer grundade och 1883 af ett aktiebolag öfvertagna *högre flickskolan i Visby* har under perioden fortsatt sin verksamhet. Lärareantalet har vexlat mellan 12 och 15. Skolan har uppehållits genom årliga anslag af 2,300 kr. af statsmedel och 1,000 kr. af landstinget samt elevavgifter, hvilka utgjort för 1:a klassen 60 kr., för 2:a och 3:e 75, för 4:e 80, för 5:e 90 samt för 6:e och 7:e klasserna 100 kronor årligen. Antalet lärjungar har varit:

År.	Antal lärjungar vårter- minen.	D e r a f		Antal lärjungar höstter- minen.	D e r a f	
		med ned- satt afgift.	utan af- gift.		med ned- satt afgift.	utan af- gift.
1886.....	104	15	9	101	15	10
1887.....	100	15	10	114	19	12
1888.....	113	21	12	110	20	10
1889.....	109	20	12	113	15	10
1890.....	109	12	13	103	13	13

Den förut i denna berättelse omnämnda, alltsedan år 1819 i Visby i verksamhet varande »*Borgareföreningens i Visby söndags-skola*», afsedd för handtverkslärningar och i yrkena anställda yngre personer, ombildades år 1887 till en lägre teknisk skola med de för en sådan skola vanliga läroämnen, såsom frihandsteckning, konstindustriell fackritning och modellering, linear-, konstruktions- och yrkesritning; fysik och kemi; rättskrifning, uppsatsskrifning och språklära; bokföring; aritmetik, algebra och geometri. Skolan står fortfarande under förvaltning af borgareföreningen, hvilken utser styrelse, dock så att en ledamot deruti insättes af stadsfullmäktige i Visby, och har uppehållits med bidrag af statsmedel, af anslag från Visby stad och länets hushållningssällskap samt med borgareföreningens egna tillgångar. Med vårterminen anordnades en särskild undervisningskurs för kvinnor. Undervisningstiden har vanligen omfattat 2 timmar dagligen, med undantag af lördagen. Antalet lärare har varit 4 och antalet lärjungar läsåret 1887 65, 1888—1889 54, 1889—1890 manliga afdelningen 91 och qvinliga afdelningen 16, 1890—1891 manliga afdelningen 85 och qvinliga afdelningen 16.

Fruntimmerssamfundets i Visby slöjdskola har under perioden fortfarit med sin verksamhet att bibringa qvinliga elever undervisning i slöjd, hufvudsakligen väfnad; men den dermed förut förenade hushållsskolan har afsöndrats derifrån, sedan densamma genom frikostigt bidrag af H. K. H. Prinsessan Eugenie satts i tillfälle att uti egen inköpt lokal fortsätta sin verksamhet, hvilken

derefter fortgått medelst mottagande årligen af 4 värnlösa flickor och deras utbildande uti tvåårig kurs till dugliga tjenarinnor. Om begge dessa inrättningars tillgångar finnas upplysningar meddelade bland uppgifterna rörande fromma stiftelser.

Jemväl *barnhemmet* i Visby för flickor och H. K. H. Prinsessan Eugenie's barnhem i Vesterhejde socken hafva fortfarande egt bestånd; och äro upplysningar om dem intagna under afdelningen fromma stiftelser.

Vid *artilleriläroverket* i Visby med 1 informationsofficer och 2 informationsunderofficerare har undervisning meddelats af följande antal elever, nemligen 15 året 1886—1887, 11 året 1887—1888, 22 året 1888—1889, 18 året 1889—1890 och 17 året 1890—1891.

För *navigationsskolan* i Visby, med 1 föreståndare och förste lärare, 1 lärare i navigationsafdelningen, 1 lärare i ångmaskinlära m. m., i maskinistafdelningen och från år 1890 1 lärare i kunskap om författningar, som med sjömansyrket ega gemenskap, redogöres uti följande tabell:

År.	Styrmansklassens elever.				Sjökaptensklassens elever.				Ångfartygabefälhafvareklassens elever.			
	Hela antalet in- skrifte.	Deraf			Hela antalet in- skrifte.	Deraf			Hela antalet in- skrifte.	Deraf		
		vid examen godkände.	afgåne utan godkänd exa- men.	afgåne utan godkänd exa- men.		afgåne utan godkänd exa- men.	afgåne utan godkänd exa- men.	afgåne utan godkänd exa- men.				
1886.....	36	29	7	1	12	9	3	4	26	23	3	—
1887.....	35	32	3	—	23	18	5	—	17	16	1	1
1888.....	28	15	13	—	14	11	3	—	14	14	—	—
1889.....	20	14	6	—	8	5	3	—	14	14	—	—
1890.....	12	11	1	—	6	5	1	—	13	13	—	—

De allmänna *sjukvårdsinrättningarna* i länet hafva fortfarande utgjorts af hospitalet samt länslasarettet och kurhuset i Visby, det förra med plats för 30 samt lasarettet och kurhuset för 52 patienter. Dessa inrättningar, hvilka hafva gemensam styrelse, läkare, syssloman och predikant, men särskild sjukvårdspersonal, hafva under perioden icke undergått någon mera nämnvärd förändring i afseende å byggnader och inredning. Legosängsavgifterna vid lasarettet hafva fortfarande beräknats i 3 klasser, nemligen: 1:a klassen afseende sjuke, som begagna enskildt rum; 2:a afseende husbönder, handverkare, styrmän, maskinister, tjänstemän och betjente vid statens verk och inrättningar och öfrige med dem likstälde samt deras hustrur och barn; och 3:e gesäller, arbets- och tjänstefolk, torpare, lärgossar och sådana personer, för hvilka avgiften utgår af fattigmedel; och hafva dessa avgifter blifvit bestämda för 1:a klassen till 2 kr. 25 öre, för 2:a klassen till 1 kr. och för 3:e till 50 öre. Derjemte hafva i ömmande fall, efter läkarens bepröfvande, friplatser varit medgifna i 3 sängar och direktionen medgifvits att undantagsvis i synnerligt ömmande fall bevilja någon nedsättning i 2:a klassens avgift, dock ej under 50 öre. Den af landstinget beslutade sjukvårdsavgiften har under periodens samtliga år utgjort 50 öre för man och 25 öre för qvinna.

För antalet patienter samt inkomster och utgifter vid sjukvårdsinrättningarne lemnas redogörelse i *tabell L*, beträffande

länets lasarett och kurhus och beträffande *hospitalet i Visby* i följande öfversigt:

År.	A n t a l v ä r d a d e .				Utgifter i kronor.
	Qvar- liggande från före- gående år.	Intagne.	Utskrifne.	Qvar- liggande till nästa år.	
1886.....	29	11	11	29	17,592 11
1887.....	29	11	11	29	16,355 22
1888.....	29	6	7	28	16,920 27
1889.....	28	10	10	28	15,070 40
1890.....	28	10	11	27	14,631 81
Summa	143	48	50	141	80,569 81

Gotlands sjukhem, stiftadt af H. K. H. Prinsessan Eugenie och afsedt för af obotlig eller långvarig sjukdom lidande personer, har fortfarande varit i verksamhet; och meddelas rörande denna välgörenhetsinrättning följande:

År.	Antal patienter.				Inkomster. Kronor.	Utgifter. Kronor.	Sjukhemets behållning vid årets slut. Kronor.
	Vårdade.	Utskrifne.	Döde.	Qvarliggande.			
1886.....	17	—	3	14	5,620 61	5,592 02	86,840 96
1887.....	23	2	5	16	5,805 25	5,036 85	87,609 36
1888.....	21	—	5	16	5,118 83	5,295 06	87,433 13
1889.....	20	—	5	15	25,088 61	5,232 74	107,289 00
1890.....	19	—	3	16	7,553 65	7,764 60	107,078 05

I behållningen ingår fastigheten till värde af 23,500 kronor och inventarierna till värde af 5,842 kronor. Under perioden hafva tillfallit inrättningen genom donation år 1889 af H. K. H. Prinsessan Eugenie 20,000 kronor.

För sjukvården i länet hafva under perioden varit anstälde följande *läkare*: 1 regementsläkare, tillika stadsläkare i Visby, 1 hospitals- och lasarettläkare samt 3 provinsialläkare med stationer i Visby, Slite och Hemse. Vid Gotlands infanteriregemente har derjemte varit anställd 1 bataljonsläkare, hvilken tjenstgjort endast under inskrifningar och möten.

Tab. L. Gotlands läns lasarett och kurhus åren 1886—1890.

År.	Antal vårdade.		Inkomster i kronor.						Utgifter. Kronor.
	Å kurhus- afdelningen.	Å lasarett- afdelningen.	Indutna sjuk- vårdsavgifter.	Bidrag af landstinget.	Bidrag af statemedel.	Indutna lego- sängsavgifter.	Diverse.	Summa.	
1886	316	21	10,843 25	3,381 85	600	6,217 54	281 67	21,324 31	22,881 42
1887	340	19	10,883 25	4,600 00	600	6,108 83	300 67	22,492 75	21,592 30
1888	334	12	10,833 00	5,000 00	600	5,983 21	179 48	22,595 69	21,490 19
1889	348	16	10,689 85	3,000 00	600	5,911 98	199 31	20,401 14	20,953 70
1890	404	5	10,645 75	4,000 00	600	6,912 49	468 95	22,627 19	19,744 26
Summa	1,742	73	53,895 10	19,981 85	3,000	31,134 05	1,430 08	109,441 08	106,661 87

För kreaturssjukvården hafva funnits 1 länsveterinär med station i Visby och 2 distriktsveterinärer i Hemse och Slite, desse senare aflönade af landstinget.

Under perioden hafva fortfarande funnits 3 apotek, i Visby, Hemse och Slite.

En vattenkuranstalt i förening med hafsbad har fortfarande varit i verksamhet i Visby, hvilken, lika som andra der befintliga hafsbadhus, varit rätt mycket anlitad af personer såväl inom som utom orten.

År 1890 funnos i länet anställda 43 af kommunerna aflönade *barnmorskor*, 3 i Visby stad och de öfriga å landsbygden, hvarjente i Visby funnos 2 enskildt praktiserande.

Af försäkringsanstalter hafva under perioden varit i verksamhet 2 brandstodsbolag, 1 kreatursförsäkringsbolag afsedt för länet samt ett och annat sådant för viss socken, 2 mindre försäkringsföreningar för båtar och fiskredskap, om hvilka förut är taladt i denna berättelse, samt några föreningar för sjukhjälp och annat understöd af mindre omfattning, för hvilka senare uppgifter lemnas bland fromma stiftelser.

Tab. M. Gotlands kreatursförsäkringsbolags verksamhet åren 1886—1890.

Verksamhetsår 1).	Infutna utdebiterade belopp.	Öfriga inkomster 2).	Utbetalda skadeersättningar.	Öfriga utgifter.	Behöfliga tillgångar vid årets slut 3).	Försäkringsbelopp		Utlebiterade öre för 100 kr. af ansvarighetsbelopp. för hästar.	Skador för hvilka utbetalade ersättning.	Å not. å hästar.	Antal.
						tecknad under året 4).	qvartsående vid årets slut.				
1886	Kr. 3,460 ⁸⁰	Kr. 96 ⁴⁶	Kr. 2,459 ⁶²	Kr. 1,001 ¹⁸	Kr. 871 ⁷²	Kr. 153,670	Kr. 242,970	100	222	5	17
1887	Kr. 5,410 ⁷⁶	Kr. 110 ³³	Kr. 3,979 ³³	Kr. 1,431 ⁴³	Kr. 982 ⁰⁵	Kr. 306,560	Kr. 292,720	180	200	13	20
1888	Kr. 6,007 ⁹⁹	Kr. 122 ¹⁶	Kr. 4,636 ⁵⁰	Kr. 1,371 ⁴⁹	Kr. 1,104 ²¹	Kr. 312,065	Kr. 320,780	190	190	15	21
1889	Kr. 8,449 ⁴⁵	Kr. 136 ⁸⁵	Kr. 6,802 ⁶⁵	Kr. 1,646 ⁸⁰	Kr. 1,241 ⁰⁶	Kr. 382,105	Kr. 372,550	250	210	28	23
1890	Kr. 6,998 ⁷³	Kr. 156 ⁸⁰	Kr. 5,619 ⁵⁰	Kr. 1,397 ²³	Kr. 1,879 ⁸⁶	Kr. 394,520	Kr. 395,095	170	170	22	20
Sa	Kr. 30,327 ⁷³	Kr. 622 ⁶⁰	Kr. 23,497 ⁶⁰	Kr. 6,830 ¹³	—	—	—	—	—	—	83 101

1) Hvarje år räknadt till den 14 mars s. å. Bolagets verksamhet började år 1877. — 2) Tillväxt å reservfonden. — 3) Här blott reservfonden; hvad vid årets slut i öfrigt funnits afsatt för årets återstående utgifter, har här förts till »ersättningar eller öfriga utgifter». — 4) I regeln omvärderas kreaturen hvarje år, och vanligen träder då ny försäkring i stället för den äldre.

Visby i landskansliet den 31 december 1891.

E. POIGNANT.

Johan Hambroeus.

Oscar Melin.

För häradenas *brandstods-föreningar* lemnas redogörelse i tabell 7. Vid jämförelse med ansvarighetsbeloppen åren 1885 och 1890 visar sig en tillökning för norra häradets förening af 468,814 kronor och för södra häradets af 295,259 kronor.

För Gotlands *kreatursförsäkringsbolags* verksamhet redogöres uti tabell M.

I Visby stad hafva under perioden funnits åtskilliga *föreningar och sällskap för allmännyttiga ändamål*, såsom sällskapet D. B. V., stiftadt år 1814, med verksamhet hufvudsakligen rigtad på sällskapets sparbanksinrättning och dess i Visby anlagda botaniska trädgård; planteringsgillet i Visby, för åstadkommande och vårdande af planteringar i och närmast utom staden; Visby stifts missionssällskap, för understödande af den evangeliskt lutherska kyrkans missionsverksamhet; musikaliska sällskapet i Visby, för öfvande af musik såsom bildande och förädlade nöje; frimurarelagen S:t Nikolaus, såsom afdelning af stora landtlogen i Stockholm; Gotlands skarpskytte- och jägaregille, för skjutskicklighetens befrämjande och jagtens vårdande; Gotlands djurskyddsförening, hvilken i sig upptagit de förut här befintliga tvenne dylika föreningarne; en idrottsförening, för öfvande af bollspel och andra lekar; föreningen Gotlands fornvänner, stiftad år 1874, med ändamål att samla och i »Gotlands fornsal» bevara föremål, upplysande för ortens historia och kultur. Om en och annan af dessa föreningar äro vidare uppgifter lemnade uti bilagda tabell 8 rörande fromma stiftelser, om än icke alla egentligen kunna till sådana stiftelser hänföras.

Vid 1890 års utgång funnos i länet 25 *sparbanker* med 13,710 delegare och dem tillhörande innestående medel af 2,441,961 kronor samt egna fonder af 220,864 kronor; utvisande en tillökning under perioden uti insättarnes tillgodohafvande af 388,915 kronor.

Af *offentliga låneinrättningar* hafva under perioden fortfarande varit i verksamhet Riksbankens afdelningskontor i Visby, Gotlands enskilda bank och Gotlands hypoteksförening, rörande hvilka här intagas följande uppgifter till upplysning i sin mån om ortens penningställning vid 1890 års utgång:

	Inlåning å folioräkning och deposition af enskilde.	Utlåning.
Riksbankens afdelningskontor	kr. 130,701 ⁵⁵ .	1,126,365 ⁹⁸ .
Gotlands enskilda bank	2,104,625 ⁴⁴ .	2,468,585 ⁷⁵ .
Gotlands hypoteksförening	—	7,084,980.

Tab. 1.

FOLKMÄNGDEN I GOTLANDS LÄN ÅREN 1886—1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
År.	Den 31 december, enligt presterskapets uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motsstående år.					
				Hela folkmängden.			Deraf frie från mantals- penningar.		
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.
Landsbygden år 1886	21,805	24,014	45,819	21,707	24,021	45,728	8,978	10,337	19,315
1887	21,526	23,789	45,315	21,646	23,991	45,637	8,978	10,346	19,324
1888	21,284	23,642	44,926	21,386	23,797	45,183	8,912	10,278	19,190
1889	21,235	23,445	44,680	21,128	23,608	44,736	8,834	10,171	19,005
1890	21,003	23,232	44,235	21,041	23,480	44,521	8,744	10,010	18,754
Visby stad år 1886	2,845	3,892	6,737	2,874	3,921	6,795	1,431	1,635	3,066
1887	2,880	3,870	6,750	2,912	3,913	6,825	1,475	1,638	3,113
1888	2,938	3,905	6,843	2,951	3,938	6,889	1,494	1,655	3,149
1889	3,000	3,992	6,992	3,013	4,016	7,029	1,520	1,688	3,208
1890	3,073	4,029	7,102	3,082	4,033	7,115	1,491	1,647	3,138
Hela länet år 1886	24,650	27,906	52,556	24,581	27,942	52,523	10,409	11,972	22,381
1887	24,406	27,659	52,065	24,558	27,904	52,462	10,453	11,984	22,437
1888	24,222	27,547	51,769	24,337	27,735	52,072	10,406	11,933	22,339
1889	24,235	27,437	51,672	24,141	27,624	51,765	10,354	11,859	22,213
1890	24,076	27,261	51,337	24,123	27,513	51,636	10,235	11,657	21,892

Tab. 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I GOTLANDS LÄN ÅREN 1886—1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
Särskilda slag af vägar.	Längd af hvarje vägslag vid 1890 års slut.	Deraf under åren 1886—1890		Kostnad för under åren 1886—1890				Längd af indelade, med skjutsanstalter för sedda vägar vid 1890 års slut.	Skjutsanstalter (vid 1890 års slut)			
		fulländade och afsy-nade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade väg-sträckor.	fulländade nya vägar.		omlagda eller betydligt förbättrade väg-sträckor.			med entreprenad.		utan entreprenad.	
				Af stats-medel.	Af lands-tingets ell. kommu-ners medel.	Af stats-medel.	Af lands-tingets ell. kommu-ners medel.		Gästgif-verier.	Skjuts-stationer.		
	Nymil.	Nymil.	Nymil.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Nymil.	Antal.	Antal.	Antal.	
Å landsbygden:												
Allmänna landsvägar	52	—	—	—	—	—	—	52	19	9	1	
Häradsvägar.....	67	—	—	—	—	—	—	67	—	—	—	
Sockenvägar.....		—	—	—	—	—	—		—	—	—	—
I städerna	2	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	
Summa	121	—	—	—	—	—	—	121	20	9	1	
<i>Skjutslegan per nymil utgick vid 1890 års slut med:</i>												
1:50 kronor, hvilket är <i>maximilega</i> med entreprenadbidrag									20	9	—	
1:12 » hvilket är <i>under maximilega</i>									—	—	1	
Summa (skjutsanstalter)									20	9	1	
									I kungs- och krono-skjuts.	Vid gäst-gifverier med entreprenad.	Vid skjuts-stationer med entreprenad.	Vid skjuts-anstalter utan entreprenad.
Antal utgångna hästar ¹⁾ under år 1886.....									—	696	270	75
» » » » 1887.....									—	647	307	64
» » » » 1888.....									—	691	229	74
» » » » 1889.....									—	650	93	58
» » » » 1890.....									—	623	112	10
Summa (hästar)									—	3,307	1,011	281

¹⁾ Uppgiften om antalet utgångna hästar afser endast landsbygden, enär tillförlitlig sådan ej kunnat erhållas för Visby stad.

Tab. 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I GOTLANDS LÄN ÅR 1890.

1.	2.		3.	4.	5.	6. 7. 8. 9. 10.					11. 12.																																																																			
	Hemman och lägenheter upptagna i jordeboken.				Antal brukningsdelar.	Antal lägenheter, verk och inrättningar, utom de i jordeboken särskildt upptagna (i kol. 2—4).					Taxeringsvärdet (i kronor)																																																																			
	Antal.	Mantal.		Nuvarande.		Jordtorp.	Ryttare-, soldat- och båtsmans-torp.	Backstugor.	Verk och inrättningar.	Hus i köpingar, villor, m. m.	å jordbruksfastighet.	å annan fastighet.																																																																		
Oförmedlade.		Nuvarande.																																																																												
I. Landsbygden.																																																																														
A. Kronoegendomar.																																																																														
1) Under allmän disposition.																																																																														
a) Kungs- o. kungsladugårdar samt säterier	1	2 $\frac{1}{2}$	2 $\frac{1}{2}$	2	—	—	4	1	—	60,000	11,500																																																																			
b) Boställen: hemman	104	52 $\frac{1}{5}$	49 $\frac{1}{5}$	104	27	—	348	2	—	1,382,400	142,000																																																																			
lägenheter	4	—	—	4	—	—	—	—	—	10,500	—																																																																			
c) Hemman	13	13 $\frac{1}{2}$	12 $\frac{1}{2}$	14	—	—	3	1	—	325,200	1,700																																																																			
Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
d) Jordlägenheter	29	—	—	16	—	—	8	14	—	57,700	724,200																																																																			
e) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
f) Verk och inrättningar	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Ej taxerad.																																																																			
2) Under enskild disposition.																																																																														
a) Säterier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
b) Hemman	4	3 $\frac{1}{4}$	3 $\frac{1}{4}$	4	—	—	—	—	—	8,200	—																																																																			
Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
c) Jordlägenheter	3	—	—	4	—	—	—	—	—	3,100	—																																																																			
d) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
e) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
B. Skatteegendomar.																																																																														
a) Boställen: hemman	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
lägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
b) Säterier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
c) Hemman	1,516	1,149 $\frac{3}{5}$	1,033 $\frac{3}{2}$	7,374	1,913	261	2,477	374	—	29,962,500	3,702,600																																																																			
d) Jordlägenheter	79	—	—	137	—	—	—	1	—	107,000	100																																																																			
e) Fiskerier	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200																																																																			
f) Verk och inrättningar	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40,300																																																																			
C. Frälseegendomar.																																																																														
a) Boställen: hemman	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
lägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
b) Säterier och ladugårdar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
c) Rå- och rörs- (insockne) hemman	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
d) Hemman (utsockne)	2	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	14	—	—	—	—	—	11,000	—																																																																			
e) Jordlägenheter	8	—	—	8	—	—	—	—	—	4,600	—																																																																			
f) Fiskerier	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	700																																																																			
g) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
D. Andra fastigheter (som ej inräknats härofvän).																																																																														
Kyrkor och andra offentliga byggnader	—	—	—	—	—	—	—	—	396	—	2,639,300																																																																			
Frälseräntor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																																																																			
Summa	1,782	1,220 $\frac{1}{2}$	1,008	7,681	1,940	261	2,740	393	396	31,932,200	7,262,600																																																																			
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	472,500	3,358,200																																																																			
<table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Hela antalet nybygda boningshus 1886—1890.</th> <th colspan="2">Mantal.</th> <th rowspan="2">Antal landerier, jordlotter eller andra brukningsdelar.</th> <th colspan="2">Tomter.</th> <th rowspan="2">Befintliga boningshus 1890.</th> <th rowspan="2">Verk och inrättningar.</th> <th rowspan="2">Kyrkor o. andra offentliga byggnader.</th> <th colspan="2">Taxeringsvärde</th> </tr> <tr> <th>Oförmedlade.</th> <th>Nuvarande.</th> <th>Bebygda.</th> <th>Obebygda.</th> <th>å jordar.</th> <th>å hus och tomter.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td colspan="13">II. Staden.</td> </tr> <tr> <td>Visby</td> <td>41</td> <td>—</td> <td>—</td> <td>298</td> <td>931</td> <td>55</td> <td>878</td> <td>—</td> <td>37</td> <td>442,800</td> <td>6,591,000</td> </tr> <tr> <td>Summa</td> <td>41</td> <td>—</td> <td>—</td> <td>298</td> <td>931</td> <td>55</td> <td>878</td> <td>—</td> <td>37</td> <td>442,800</td> <td>6,591,000</td> </tr> <tr> <td>Deraf fri från bevillning</td> <td>—</td> <td>—</td> <td>—</td> <td>—</td> <td>—</td> <td>—</td> <td>—</td> <td>—</td> <td>—</td> <td>10,900</td> <td>921,300</td> </tr> </tbody> </table>													Hela antalet nybygda boningshus 1886—1890.	Mantal.		Antal landerier, jordlotter eller andra brukningsdelar.	Tomter.		Befintliga boningshus 1890.	Verk och inrättningar.	Kyrkor o. andra offentliga byggnader.	Taxeringsvärde		Oförmedlade.	Nuvarande.	Bebygda.	Obebygda.	å jordar.	å hus och tomter.	II. Staden.													Visby	41	—	—	298	931	55	878	—	37	442,800	6,591,000	Summa	41	—	—	298	931	55	878	—	37	442,800	6,591,000	Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,900	921,300
Hela antalet nybygda boningshus 1886—1890.	Mantal.		Antal landerier, jordlotter eller andra brukningsdelar.	Tomter.		Befintliga boningshus 1890.	Verk och inrättningar.	Kyrkor o. andra offentliga byggnader.	Taxeringsvärde																																																																					
	Oförmedlade.	Nuvarande.		Bebygda.	Obebygda.				å jordar.	å hus och tomter.																																																																				
II. Staden.																																																																														
Visby	41	—	—	298	931	55	878	—	37	442,800	6,591,000																																																																			
Summa	41	—	—	298	931	55	878	—	37	442,800	6,591,000																																																																			
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,900	921,300																																																																			

Tab. 4.

(Något fideikommiss finnes icke inom Gotlands län.)

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I GOTLANDS LÄN ÅR 1890.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	M a n t a l.					9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	Taxeringsvärdet (i kronor)			
			4. Krono.	5. Skatte.	6. F r ä l s e.		8. Summa.			11. å jordbruksfastighet.	12. å annan fastighet.	13. å frälse-ränta.	14. Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Barlingbo mejeriaktiebolag	Åkra Lilla	Barlingbo	—	3	—	—	3	—	1	3,000	—	—	3,000
Tingstade		Tingstade	—	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—	1,000
Slite		Othem	—	—	—	—	—	—	1	—	3,000	—	3,000
Öster- o. Gammelgarns		Gammelgarn	—	—	—	—	—	—	1	—	500	—	500
Sanda		Sanda	—	—	—	—	—	—	1	—	300	—	300
Levede		Levede	—	—	—	—	—	—	1	—	700	—	700
Burgsviks		Öja	—	—	—	—	—	—	1	—	2,500	—	2,500
Rone		Rone	—	—	—	—	—	—	1	—	3,000	—	3,000
Hemse		Hemse	—	—	—	—	—	—	1	—	3,600	—	3,600
Aktiebolaget Visby cementfabrik		{Stånga {Visby stad	—	—	—	—	—	—	1	—	5,000	—	5,000
Visby vattenkurinrättnings aktiebolag		» »	—	—	—	—	—	—	1	—	150,000	—	155,000
Visby badhusaktiebolag		» »	—	—	—	—	—	—	1	—	33,000	—	33,000
Visby badhusaktiebolag		» »	—	—	—	—	—	—	1	—	8,800	—	8,800
Gotlänningens tryckeriaktiebolag		» »	—	—	—	—	—	—	1	—	17,500	—	17,500
Gotlands mejeriaktiebolag		» »	—	—	—	—	—	—	1	—	12,200	—	12,200
Gotlands tryckeriaktiebolag		» »	—	—	—	—	—	—	2	—	18,400	—	18,400
Aktiebolaget Visby högre flickskola		» »	—	—	—	—	—	—	1	—	29,500	—	29,500
Visby spritvaruförsäljnings aktiebolag		» »	—	—	—	—	—	—	2	—	39,100	—	39,100
Visby bryggeriaktiebolag		» »	—	—	—	—	—	—	3	—	92,200	—	92,200
Summa			—	3	—	—	3	—	23	3,000	420,300	—	423,300

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR, I GOTLANDS LÄN ÅR 1890.

1. Främmande magtens och undersåtens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken.	M a n t a l.					9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar.	Taxeringsvärdet (i kronor)			
			4. Krono.	5. Skatte.	6. F r ä l s e.		8. Summa.			11. å jordbruksfastighet.	12. å annan fastighet.	13. å frälse-ränta.	14. Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Anker Lund (dansk)	{Koparfve {Qvie	Hejde Lojsta	—	1	—	—	1	—	1	2,000	—	—	2,000
			—	3	—	—	3	—	1	9,500	400	—	11,900
Summa			—	4	—	—	4	—	1	11,500	400	—	11,900

K. Majas Befallningshafvandes femårsberättelser 1886—1890. Gotlands län.

Tab. 4, 5 o. 6.

Gotlands län.

25

Tab. 7.

BRANDFÖRSÄKRINGSINRÄTTNINGARNES VERKSAMHET, I GOTLANDS LÄN ÅREN 1886—1890.

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År då verksamheten började.	3. Infutna försäkringsavgifter (eller utdebiterade belopp). 1886—1890.	4. Öfriga inkomster. 1886—1890.	5. Utbetalda brandskadeersättningar. 1886—1890.	6. Afsättningar till fonder. 1886—1890.	7. Öfriga utgifter. 1886—1890.	8. Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1890.	9. Försäkringsbelopp		11. Utdebiteringsgrund.					12. Eldsvådar för hvilka under 1886—1890 utbetalts ersättning		13. Anmärkingar.
								tecknad under loppet af år 1890.	qvarstående vid slutet af år 1890.	Utdebiterade öre för hvarje 100 Kr. ansvarighetsbelopp.					endast för fast eller lös egendom.	både för fast och lös egendom.	
										1886.	1887.	1888.	1889.	1890.			
Gotlands norra härads brandstodsörening. { Fast egendom Lös egendom	1828	Kr. 33,870	Kr. —	Kr. 38,400	Kr. —	Kr. —	Kr. —	Kr. 161,349	Kr. 11,805,352	ö. 5	ö. 9.5	ö. 5	ö. 3	ö. 6	{ 30 16 }	{ 29 96 }	1)
	1828	20,158	40	9,764	—	4,898	1,006	96,606	7,068,362	5	16	9.1	8	2	—	—	
Gotlands södra härads brandstodsörening. { Fast egendom Lös egendom	1835	87,773	66	66,362	15,742	6,211	576	21,855,252	21,896,036	5	16	9.1	8	2	—	96	1)
Summa	—	141,801	106	114,526	15,742	11,109	1,582	22,113,207	40,769,750	—	—	—	—	—	46	125	

1) Räkenskapsåret är kalenderår. Inga utländska försäkringar eller återförsäkringar förekomma. Inga naturaprestationer förekomma. Ansvarighetsbeloppet är detsamma som försäkringsbeloppet.

Tab. 8.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA INRÄTTNINGAR I GOTLANDS LÄN ÅR 1890.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning under år 1890 till nedanstående antal personer.	6. af nedanstående hela belopp. Kronor.	7. Stiftelsens storlek vid slutet af 1890. Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.	8. Deraf värde af fastigheter. Kronor.	9. Stiftelsen förvaltas af:	10. Anmärkingar.
A. Å landsbygden.									
Makarne Johanssons donation, i Hejdeby.	Understöd åt 2:ne behöfvande inom kommunen.	Olof Johansson.	1871 ¹¹ / ₇	2	55	2,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Holmbergiska fonden, i Folkingbo.	Lindring af socknens fattigvård.	N. Holmberg.	1877 ²⁸ / ₁₁	53	500	10,000	—	Kommunalnämnden.	
Gardellska donationen, i Otthem.	Understöd och uppmuntran åt fattiga.	P. Gardell och hans hustru.	1870 ² / ₆	61	175	3,000	—	Skolrådet.	
Neumanska donationsfonden, i Hellvi.	Att lemna bidrag åt fattigvården.	Neuman, bruksegare.	—	11	14	300	—	Kommunalnämnden.	
Hoffmanska donationsfonden, i Stenkumla.	Att lemna bidrag till fattigvården.	Anna Katarina Hoffman.	1875 ¹ / ₈	5	20	400	—	D:o.	
Östergårdska spanmålsfonden, i Gammelgårn.	Att understödja fattiga och nödställda.	Johan Östergård, hemmansägare.	1870 ¹¹ / ₅	37	192	234	—	En direktion.	
Melinska skolan, i Barlingbo.	Skola för barn i Barlingbo och Ekeby församlingar.	Lars Melin.	1828 ¹⁰ / ₄	—	123	—	—	Domkapitlet i Visby.	1)
Roma sockenbibliotek och understödsfond.	Understöd åt fattiga skolbarn och sockenbibliotekets vidmagthållande.	C. L. v. Baumgarten.	1865 ⁶ / ₁₂	—	18	895	—	Pastor i Roma.	
Rayalinska fonden, i Roma.	Folkundervisningens befrämjande.	R. Rayaliu, landshöfding.	1812	—	28	370	—	Sockenmagasinsstyrelsen.	
Gazelianska stiftelsen, i Tingstade.	D:o d:o.	Kristoffer Gazelius.	1821 ¹⁰ / ₁₁	—	250	5,000	—	Skolrådet.	
Sjöbergiska donationsfonden, i Boge.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Carl Sjöberg, kapten.	1851 ²⁶ / ₁₂	16	33	650	—	D:o.	
O. N. Ahlqvists donationsfond, i Lärbro.	Att anskaffa klädespersedlar åt fattiga skolbarn.	O. N. Ahlqvist, sjökaptän.	1881 ² / ₄	4	25	100	—	Fattigvårdsstyrelsen.	

Understödsfonden för fattiga skolbarn, i Fårö.	Att understödja fattiga skolbarn med mat, kläder och böcker.	J. F. Eneqvist, kyrkoherde.	1879	$\frac{31}{12}$	—	—	1,747	—	Pastor och skolrådet.	2)	
Gazelianska donationsfonden, å Fårö.	Att lemna bidrag till aflönande af lärare vid folkskolan å Fårö.	Kristoffer Gazelius, handlande.	1821	$\frac{10}{11}$	—	—	5,000	—	Drätselkammaren i Visby.		
Sjöbergska donationsfonden, i Gothem.	Att bereda premier åt fattiga skolbarn.	Carl Sjöberg, kapten.	1852	$\frac{28}{1}$	11	39	689	—	Skolrådet.		
Olssonaka fonden, i Vester-garn.	Att lemna uppfostringsbidrag åt 4 fattiga barn.	Anders Olsson, skraddare.	1839	$\frac{11}{2}$	4	37	610	—	Pastor och kyrkovårdar.		
Nymanaka fonden, i Vester-garn.	Att lemna bidrag till aflönande af lärare vid Vester-garns småskola.	Olof Herman Nyman, handl.	1880	$\frac{27}{12}$	1	30	500	—	Pastor och skolråd.		
Föreningsfonden, i Vester-garn.	Att lemna bidrag till aflönande af lärarinna vid sock-nens småskola.	Vestergarns arbetsförening och fru Johanna Nyman.	1880	$\frac{27}{12}$	1	50	833	—	D:o d:o.		
Asplundska fonden, i Vester-hejde.	Bespisande af fattiga skolbarn.	And. Aug. Asplund, förste landtmätare.	—	—	—	9	1,315	—	Ordföranden i kommunal-nämnden.		
Prinsessan Eugenie's barn-hem, i Vesterhejde (Frid-torps barnhem).	Att söka bereda kristlig uppfostran åt värlösa och van-värdade friska barn samt efter deras konfirmation'skaffa dem lämplig anställning.	H. K. H. Prinsessan Eugenie.	1885	$\frac{13}{6}$	29	9,745	265,751	13,204	Fyra förtroendemän och sty-relse af fem personer.		
Gardelinska donationsfonden, i Anga.	Att lemna understöd åt fattiga skolbarn.	P. Gardelin, hemmansegare.	1884	$\frac{1}{1}$	—	—	35	—	Fattigvårdsstyrelsen.	3)	
Anton Julius Lyths premie-kassa, i Burs.	Till uppmuntran åt fattiga skolbarn.	Riksdagskamrater till af-dr A. J. Lyth.	1886	$\frac{25}{5}$	10	10	206	—	Skolrådet.	4)	
Roma sjukhjulsförening.	Beredande af sjukhjälp.	—	1885	$\frac{6}{4}$	3	29	517	—	Kassaförvaltare.	5)	
Klinte arbetares sjukhjuls-och begravningskassa.	Att bereda sjuk- och begravningshjälp.	Åtskilliga personer.	1884	$\frac{28}{7}$	17	720	1,190	—	En styrelse.	6)	
Goodtemplarlogen n:r 297 Ansgariussjukhus, i Klinte.	Att bereda sjukhjälp åt delegarne.	Goodtemplarlogen.	1885	$\frac{15}{2}$	9	59	84	—	D:o.	7)	
Sjuk- och begravningskassan, i Vestkinde.	Att bereda sjuk- och begravningshjälp.	C. J. Olsson.	1887	$\frac{20}{2}$	12	109	96	—	D:o.	8)	
Hemse arbetares understöds-kassa.	Att lemna sjuk- och begravningshjälp.	—	1886	$\frac{24}{4}$	11	158	316	—	D:o.		
Öja understödsförening.	Att bereda sjuk- och begravningshjälp.	—	1889	$\frac{10}{3}$	5	35	202	—	D:o.		
Wahlqvistska donationsfon-den, i Lärbro.	Att lemna understöd åt en behöfvande sjöman eller enka efter sjöman.	C. J. Wahlqvist, f. sjökapt. n.	1876	$\frac{14}{12}$	1	37	664	—	Socknens sparbank.	9)	
Lärbro hushöndeförening.	Att insamla bidrag för insättande i ränte- och kapital-försäkringsanstalt.	Lärbro kommunalstämma.	1874	—	9	30	226	—	En styrelse.		
Fårö pensionskassa.	Att bereda pension åt delegarne.	Fårö kommunalstämma.	1879	$\frac{30}{12}$	—	—	5,906	—	D:o.		
Gardellska donationen, i Sten-kumla.	Att bereda lifränta åt fattiga och flitiga skolbarn.	Lars Gardell, kapten.	1881	$\frac{23}{11}$	5	60	1,000	—	Skolrådet.		
Prinsessan Eugenie's pen-sionsanstalt för fiskares på Gotlands westkust enkor och barn, i Vesterhejde.	Att lemna understöd åt behöfvande enkor och barn efter fiskare.	H. K. H. Prinsessan Eugenie.	1879	$\frac{9}{12}$	1	12	1,944	—	En styrelse.		
Prosten J. Holmbergs min-ne, i Follingbo.	Kyrkans vård och underhåll i Follingbo.	Prosten J. Holmbergs sterb-hus.	1881	$\frac{1}{10}$	—	—	1,270	—	Kyrkorådet.		
Prosten J. Holmbergs min-ne, i Akebäck.	D:o d:o i Akebäck.	D:o d:o.	1881	$\frac{1}{10}$	—	—	1,270	—	D:o.		
Peter Peterssons fond, i Boge.	Kyrkans reparation eller fond till orgelverk i Boge.	P. Kristensson och hans hustru.	1888	$\frac{6}{6}$	—	—	662	—	D:o.		
O. N. Ahlqvists donations-fond, i Lärbro.	Att lemna bidrag till reparation af Lärbro församlings kyrka.	O. N. Ahlqvist, sjökapt. n.	1881	$\frac{6}{4}$	—	—	165	—	D:o.		
Klintiska fonden, i Vester-garn.	Att lemna understöd åt skolväsendet och fattigvården i socknen.	Edla af Klint, enkefru.	1880	$\frac{24}{12}$	3	30	1,167	—	Pastor och kyrkovårdar.		
Prinsessan Eugenie's under-stödsförening för fiskare på Gotlands westkust, i Vesterhejde.	Att bereda ersättning åt fiskare för båtar och redskap, som genom storm förstöres under fiske.	H. K. H. Prinsessan Euge-nie m. fl.	1875	$\frac{23}{9}$	5	63	1,779	—	En styrelse.		
Summa			—	—	326	12,695	318,093	13,204			
B. I Visby stad.											
Laurinska donationsfonden.	Understöd åt behöfvande personer boende i Strand-rotens 1:a kvarter i Visby.	Georg Filip Laurin, f. d. kapten.	1864	$\frac{18}{2}$	1	20	500	—	Stadens fattigvård.		
Lallérska d:o.	Utdelning af ved till fattiga personer i Visby.	A. J. Lallér, f. d. förste landtmätare.	1862	$\frac{13}{8}$	30	60	1,500	—	D:o d:o.		
Westbergska d:o.	Understöd med 75 kr. åt hvardera af så många äldre qvinnor af ståndspersonsklassen, som inkomsterna medgifva.	Karin Westberg, enkefru.	1865	$\frac{26}{1}$	7	525	10,037	—	Biskopen och kyrkorådet.		
Handtverksgillet's donations-fond.	Utdelning af ved åt behöfvande handtverkare, deras enkor och barn.	Handtverksgillet i Visby.	1882	$\frac{14}{11}$	14	54	1,333	—	Stadens fattigvårdsstyrelse.		
Fonden för pauvres hontoux.	Understöd.	Åtskilliga personer.	1881	—	1	18	440	—	D:o d:o.		
H. K. H. Prinsessan Euge-nies gåfvomedel.	Att bereda understöd åt behöfvande i Visby stad.	Stadsfullmäktige i Visby.	1889	$\frac{11}{6}$	14	615	10)	—	D:o d:o.	10)	
Andréeska donationsfonden.	Utdelning af understöd åt pauvres hontoux i Visby.	A. André, provinsialläkare.	1855	$\frac{24}{5}$	1	20	500	—	D:o d:o.		

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Gazelianska donationen.	Att understödja behöfvande och orkeslösa personer i Visby.	Kr. Gazelius.	1821 ¹¹ / ₁₁	105	968	21,500	—	Stadens fattigvårdsstyrelse.	
Falkska d.o.	Utdelning af ved åt fattiga.	Carl Falk.	—	19	40	1,000	—	D:o d.o.	
Bildtska donationen.	Utdelning af ved åt fattiga.	Johanna Bildt, fru.	1869 ²¹ / ₁	38	80	2,000	—	D:o d.o.	
Schwartzska d.o.	Understöd åt pauvres honteux i Visby.	Schwartz, rådmän.	1825 ²⁴ / ₈	2	20	500	—	D:o d.o.	
Andersinska d.o.	Att understödja en behöfvande person.	Sofia Andersin.	1867 ¹⁶ / ₃	1	6	150	—	D:o d.o.	
Carlsdagsfonden.	Att utdela understöd åt behöfvande enkör och barn efter borgare.	Åtskilliga personer.	1819 ²⁸ / ₁	14	28	700	—	Drätselkammaren.	
Helena Leffers donation.	Att bereda understöd åt fattiga enkör och döttrar efter handverkare.	Helena Leffler.	1858 ²² / ₁₁	7	21	500	—	D:o.	
Konvalescentfonden.	Att bereda understöd åt fattiga konvalescenter.	—	1853	—	45	1,313	—	D:o.	
Understödsfonden för nödställda tillfrisknade.	Att understödja nödställda tillfrisknade.	—	1853	—	16	444	—	D:o.	
Rundberg-Lythska donationen n:r 1.	Understöd åt en behöfvande qvinna bland pauvres honteux.	Enkefru Laura Rundberg, f. Lyth.	1874 ⁹ / ₈	1	27	600	—	D:o.	
Rundberg-Lythska donationen n:r 2.	D:o d:o d:o.	Densamma.	1874 ⁹ / ₈	1	27	600	—	D:o.	
Hagelinska donationsfonden.	Att understödja Visby barnhem, vissa uppgifna personer eller välartade skolflickor.	Carl Hagelin, handlande.	1873 ²⁴ / ₈	—	—	19,256	—	D:o.	
Drottning Desiderias arbetskola för fattiga flickor.	Fattiga flickors vård och uppfostran.	Fruentimmerssamfundet i Visby.	1823	—	162	49,670	19,130	Fruentimmerssamfundets styrelse.	
Visby barnhem.	Fattiga, vanvårdade flickors uppfostran.	Carl Norrby.	1863 ⁷ / ₁₀	8	1,586	19,587	5,500	En styrelse.	
Sällskapet Jultomtarne i Visby.	Beklädnad af fattiga barn.	Åtskilliga personer.	1881	16	419	1,620	—	D:o.	
H. K. H. Hertigens af Gotland Oscar Carl August stipendiifond.	Uppmuntran för flitige och välartade ynglingar vid Visby allmänna läroverk.	H. M. Konung Oscar II.	1879 ²¹ / ₈	—	—	4,441	—	Rektor vid läroverket.	2)
Caströmska stipendiifonden.	D:o d:o d:o.	Gustafva Caström, enkefru.	1865 ¹⁹ / ₈	1	100	1,063	—	D:o d:o.	
Läroverksföreningens stipendiifond.	D:o d:o d:o.	Lärjungar vid allm. läroverket i Visby.	1868 ⁶ / ₈	1	50	1,190	—	D:o d:o.	
Sundbergska stipendiifonden.	D:o d:o d:o.	Arvid Sundberg, lektor vid allm. läroverket.	1872 ²² / ₁₀	—	—	1,012	—	D:o d:o.	2)
Biskop Anjous stipendiifond.	D:o d:o d:o.	L. A. Anjou, biskop m. m.	1879 ¹ / ₂	1	50	1,070	—	D:o d:o.	
Hushållningsällskapets slöjdskolas premiefond.	Att utdela premier åt lärjungar i slöjdskolan.	Visby spritvaruförsäljningsaktiebolag.	1875 ¹⁷ / ₃	17	60	1,000	—	Hushållningsällskapet.	
Gotlands sjukhem.	Att till vård emottaga obotligt sjuke.	H. K. H. Prinsessan Eugenie.	1879	16	—	98,693	25,300	En styrelse.	
Sjukhjelps- och begravningsföreningen n:r 2 i Visby.	Att lemna understöd vid sjukdom och dödsfall.	L. E. Schöldström.	1872 ¹ / ₅	16	488	188	—	D:o.	11)
Understödsförbundet Hjelpsamma vänner.	Sjuk- och begravningshjälp.	Åtskilliga personer.	1877 ¹⁰ / ₉	9	387	690	—	D:o.	12)
Föreningen för allmänna sjukhjelps- och begravningskassan.	Beredande af sjuk- och begravningshjälp.	Handverksgillet i Visby.	1869 ¹² / ₂	46	1,607	3,433	—	D:o.	13)
Bethesdaaföreningen.	D:o d:o.	Joh. J. Stenbom m. fl. personer.	1878 ¹⁵ / ₂	75	1,955	238	—	D:o.	14)
Visby arbetareförenings sjukhjelps- och begravningskassa.	D:o d:o.	Visby arbetareförening.	1876 ²⁷ / ₂	25	735	101	—	D:o.	15)
Understödsförbundet n:r 3.	D:o d:o.	Åtskilliga personer.	1877 ⁸ / ₁₀	15	565	531	—	D:o.	16)
Metodist-episkopalförsamlingens sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Metodistföreningens ledande bröder.	1884	15	431	190	—	D:o.	17)
Visby assurancesförening.	Beredande af begravningshjälp.	—	1885 ¹⁷ / ₄	4	480	1,137	—	D:o.	18)
Visby borgerskaps begravningskassa.	D:o d:o.	—	1779 ⁸ / ₅	3	795	4,854	—	En kassaförvaltare.	
Understödsföreningen F. B.	Beredande af sjuk- och begravningshjälp.	Åtskilliga personer.	1878	49	245	972	—	En styrelse.	19)
Snickaregesällernas sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	G. Forsberg.	1839 ¹² / ₁	2	43	719	—	En kassaföreståndare.	20)
National-goodtemplarordens sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Goodtemplarorden.	1882 ³ / ₁₁	7	168	278	—	En styrelse.	21)

K. Maj:ts Befolningsräkningen femårsberättelser 1886—1890. Gotlands län.

Stockholm, 1892. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

Lythbergiska donationsfonden.	Understöd åt fattiga sängliggande i Visby.	J. Lythberg-Larsson.	1794 ^{12/6}	6	36	583	—	Kyrkorådet.	
Föreningen för understöd åt nödställda sjuke.	Beredande af sjukhjelp åt fattige sjuke.	Ett sällskap damer.	1872	70	258	4,258	—	En styrelse.	
Sjuk- och begrafningsföreningen »M. V.»	Beredande af sjuk- och begrafningshjelp.	Visby stads missionssällskap.	1883 ^{12/4}	38	433	286	—	D:o.	22)
Understödsförbundet (det äldsta) i Visby.	D:o d:o.	Åtskilliga personer.	1876 ^{9/4}	17	476	441	—	D:o.	23)
Sjuk- och begrafningskassan »I. H.» (inbördes hjälp).	D:o d:o.	D:o d:o.	1890 ^{1/5}	3	25	233	—	D:o.	24)
Visby cementfabriks arbetares sjuk- och begrafningskassa.	D:o d:o.	—————	1890 ^{8/3}	17	408	329	—	D:o.	25)
Köpmansgillet i Visby.	Beredande af pensioner åt ledamöter samt deras enkor och barn.	Köpmän på Gotland.	1849 ^{1/1}	59	5,757	131,264	—	D:o.	
Gazelianska donationsfonden.	Att utdela understöd åt behöfvande enkor och barn efter köpmän.	Kristoffer Gazelius.	1821 ^{12/12}	10	150	3,000	—	Köpmansgillet.	
Klingvallska donationsfonden.	D:o d:o d:o.	Sofie Klingvall.	1865 ^{11/12}	3	50	1,000	—	D:o.	
Fabriks- och handtverksidkares i Visby pensionsinrättning.	Beredande af pension åt ålderstigna näringsidkare samt deras enkor och barn.	Bryggaren A. L. Wedin jemte 38 andra personer.	1861 ^{12/1}	44	675	28,069	—	En styrelse.	
Sjömanshuskassan i Visby.	Understöd åt sjuklige och ålderstigne sjömän, deras enkor och barn.	—————	—————	117	865	40,150	—	Sjömanshusdirektionen.	26)
Skepparegillet i Visby.	Beredande af pensioner åt skeppare och tjenstemän samt deras enkor och barn.	Skepparesällskapet i Visby.	1682 ^{8/5}	69	866	35,347	—	Gilletts direktion.	27)
Dubbeska donationsfonden.	Att lemna understöd åt äldre skeppare, deras enkor och barn.	J. Dubbe, Assessor.	1833 ^{14/7}	17	870	16,667	—	Skepparegillet jemte borgmästaren i Visby.	
Sällskapet H. S. donationsfond.	Att utdela gratial åt behöfvande enka eller dotter efter ledamot.	Ett antal köpmän.	1885 ^{20/11}	—	—	640	—	Köpmansgillet.	
Handtverksföreningens understödsfond.	Att lemna understöd åt behöfvande handtverkare i Visby samt deras enkor och barn.	—————	1866	—	85	1,700	—	En styrelse.	
H. K. H. Prinsessan Eugenie skyddsförening.	Att bereda arbetsförtjenst åt mindre bemedlade qvinnor för att derigenom hindra nöd och förekomma lättja och tiggeri.	H. K. H. Prinsessan Eugenie.	1863	—	79	30,815	—	D:o.	28)
Hushållsskolan.	Att utbilda fattiga flickor till dagliga tjänarinnor.	—————	1879	8	—	18,346	15,000	D:o.	
Konung Karl Johans fond.	Understöd till något för Visby stad eller Gotlands län allmänt nyttigt ändamål.	Samhällsmedlemmar.	1843 ^{14/5}	—	140	3,569	—	Landshöfding, biskop och borgmästare i Visby.	
Föreningen Gotlands fornvänner.	Att samla och i »Gotlands Fornsal» bevara för Gotlands kulturutveckling upplysande fornsaker.	P. A. Säve.	1874 ^{16/10}	—	—	22,726	16,000	En styrelse.	
Gotlands missionsförening.	Skriftspridning, sjukbesök, söndagsskoleverksamhet m. m.	—————	1862 ^{9/6}	—	—	6,000	5,000	D:o.	
		Summa	—————	—————	1,060	24,089	600,973	85,930	

A n m ä r k n i n g a r .

1) Stiftelsen utgöres af årligen utgående 10 tunnor spannmål. — 2) Ingen utdelning från fonden år 1890. — 3) Influtna delegareafgifter år 1890 utgjorde 84 kr. — 4) D:o d:o 863'84 kr. — 5) D:o d:o 24'20 kr. — 6) D:o d:o 80'40 kr. — 7) D:o d:o 240'04 kr. — 8) D:o d:o 138'50 kr. — 9) D:o d:o 98'20 kr. — 10) Ingen fond bildad, men Visby stadsfullmäktige utbetala till vissa personer månatligt understöd, som förnt tilldelats dem af Prinsessan Eugenie. — 11) Influtna delegareafgifter år 1890 uppgingo till 614'25 kr. — 12) D:o d:o 496 kr. — 13) D:o d:o 2,074'50 kr. — 14) D:o d:o 2,192'31 kr. — 15) D:o d:o 744'29 kr. — 16) D:o d:o 606 kr. — 17) D:o d:o 431'50 kr. — 18) D:o d:o 1,162'25 kr. — 19) D:o d:o 200 kr. — 20) Under år 1890 upptogs inga delegareafgifter. — 21) År 1890 inflöto i delegareafgifter 171'75 kr. — 22) D:o d:o 441'75 kr. — 23) D:o d:o 414'25 kr. — 24) D:o d:o 304'50 kr. — 25) D:o d:o 559 kr. — 26) Hyresafgifter 931 kr. — 27) Influtna delegareafgifter år 1890 utgjorde 595 kr. — 28) Förutom angifna penningebelopp utdelades äfven klädespersedlar.

